

Informatīvais ziņojums

Par Helsinku komisijas „Baltijas jūras rīcības plāna” ieviešanu un 2010.gada 20.maija Ministru deklarāciju

2007.gada 15.novembrī Polijas pilsētā Krakovā Baltijas jūras vides aizsardzības komisijas (Helsinku komisijas, turpmāk - HELCOM) dalībvalstu Vides ministri un Eiropas Komisijas augsta līmeņa pārstāvis ministru ārkārtas sanāksmē apstiprināja stratēģisko Baltijas jūras rīcības plānu (turpmāk - Plāns). Ministru kabinets (turpmāk – MK) apstiprināja Plānu 2007.gada 13.novembra sēdē ar lēmumu Nr.64, 58§ un uzdeva Vides ministrijai (turpmāk - VIDM) šī plāna mērķus un rīcības iekļaut Vides politikas pamatnostādņēs, bet Ārlietu, Zemkopības, Satiksmes, Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu un Ekonomikas ministrijām ieteica ņemt vērā šo plānu, izstrādājot nozares politikas plānošanas dokumentus un normatīvos aktus.

Plāns paredz tā ieviešanas starpposma izvērtējumus HELCOM ministru līmeņa sanāksmēs 2010. gadā un 2013.gadā. Lai izvērtētu paveikto Plānā noteikto uzdevumu īstenošanā divos gados kopš Plāna apstiprināšanas (2008. – 20.05.2010.), š.g. 18.-20.maijā Maskavā notika HELCOM ministru līmeņa sanāksme (turpmāk - ministru sanāksme), kuru organizēja HELCOM prezidējošā valsts Krievija. Ministru sanāksme 20.maijā apstiprināja ministru deklarāciju „Par Baltijas jūras rīcības plāna ieviešanu” (turpmāk – Maskavas deklarācija), novērtējot divos gados kopš Plāna apstiprināšanas sasniegto un apstiprinot turpmāk veicamos pasākumus Plāna mērķu sasniegšanai. Maskavas deklarācija ir pieejama HELCOM interneta mājas lapā - (<http://www.helcom.fi/stc/files/Moscow2010/HELCOM%20Moscow%20Ministerial%20Declaration%20FINAL.pdf>).

Maskavas deklarācijas projekts pirms HELCOM ministru sanāksmes Maskavā tika saskaņots ar Ārlietu ministriju, Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministriju, Satiksmes ministriju, Zemkopības ministriju, Latvijas jūras administrāciju, Liepājas, Rīgas un Ventspils brīvostas pārvaldēm.

HELCOM ministru līmeņa sanāksmē Maskavā piedalījās Vides ministrijas parlamentārās sekretāres Žanetas Mikosas vadītā Vides ministrijas delegācija.

1. Plāna saturs un mērķi

HELCOM Plāna vīzija ir **veselīga Baltijas jūras vide ar plašu bioloģisko daudzveidību, kas harmoniski funkcionējot, nodrošina ilgtspējīgu ekonomisko un sociālo darbību**. Baltijas jūras rīcības plānā definētais **stratēģiskais mērķis ir līdz 2021.gadam panākt labu jūras vides stāvokli**.

Plāna struktūras pamatā ir šādi prioritārie segmenti:

- (1) **Eitrofikācija;**
- (2) **Bīstamās vielas;**
- (3) **Jūras un piekrastes bioloģiskā daudzveidība un dabas saglabāšana, tai skaitā zivju kā svarīga bioloģiskā resursa saglabāšana;**
- (4) **Jūrlietas** (t.sk. kuģošanas drošība, gatavība un reaģētspēja uz naftas avārijām u.c. ārkārtas situācijās jūrā).

Plāna galvenos segmentus papildina šādas četras nodaļas: novērtēšanas metožu un metodoloģiju izstrāde, informētības veicināšana un kapacitātes

VIDMinfo_250510_BJRP.doc „Par Helsinku komisijas “Baltijas jūras rīcības plāna” ieviešanu un Ministru deklarāciju”

palielināšana, finansējums, kā arī Plāna īstenošana un pārskatīšana. Plānā noteikto ekoloģiskos mērķu sasniegšanai ir iekļautas ap 150 rīcības, kuras īstenojamas valsts, reģionālā un globālā mērogā. Lai izvērtētu progresu ekoloģisko mērķu sasniegšanā, Plānā apstiprināti sākotnējie rādītāji ar konkrētiem sākotnējiem mērķiem. Rādītāju sasniegšana raksturo labu ekoloģisko stāvokli.

Līdz ar Plānu tika apstiprinātas arī 14 jaunas HELCOM rekomendācijas un citi dokumenti, uz kuriem dotas atsauces arī šajā informatīvajā ziņojumā.

2. Plāna novērtējums Eiropas Savienībā

Plāns ir pirmais politiskais un izvērsta rīcības plāns, kuru var uzskatīt par pilotprojektu Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 2008/56/EK (2008.gada 17.jūnijs), ar ko izveido sistēmu Kopienas rīcībai jūras vides politikas jomā (turpmāk – Jūras stratēģijas pamatdirektīva) īstenošanai ES un Baltijas jūras reģionā. Plāns ir arī pirmais ES sadarbības modelis ar trešajām valstīm, iesaistot Krieviju un Baltkrieviju kā nozīmīgus partnerus. Plānu var uzskatīt par integrētas reģionālās politikas piemēru, kur ņemti vērā vides, ekonomikas un sociālie aspekti. Plāna nostādnes atbilst Direktīvā akcentētajai ekosistēmas pieejai.

Plāns pilnībā ir iekļauts 2009.gada 29.-30.oktobra Eiropadomē pieņemtās ES stratēģijas Baltijas jūras reģionam (dok. Nr.15265; Padomes secinājumi dok. Nr.13744/09) Rīcības plānā (SEC(2009) 712/2). Latvijas izvirzītās prioritātes vides jomā ES stratēģijai Baltijas jūras reģionam atbilst arī Plāna mērķiem. ES Vides padomes 2009.gada 22.decembra secinājumi „Reģionālā pieeja ūdens un jūras vides apsaimniekošanai, tostarp ES stratēģijas Baltijas jūras reģionam ieviešana” (dok. Nr.17359/09) atzīmē Plāna faktisko atbilstību Direktīvas 5.panta 3.daļā minētās paātrinātās programmas (pilotprojekta) koncepcijai.

2010.gada 9.-10.februārī Helsinkos Valsts prezidenta vadībā Latvijas oficiālā delegācija, kuras sastāvā bija arī Vides ministrijas pārstāvji, piedalījās Baltijas jūras rīcības samitā. Samita mērķis bija apvienot valsts, sabiedriskā un privātā sektoru resursus un potenciālu Baltijas jūras atveseļošanā, paātrinot Plāna ieviešanu Baltijas jūras atveseļošanai. Latvijas delegācija uzsvēra, ka Plāna mērķus būs iespējams sasniegt, tikai nodrošinot efektīvu starpnozaru sadarbību valstī un reģionā kopumā, tai skaitā sadarbojoties pārrobežu upju baseinu apsaimniekošanā, kā arī līdzsvarojot ekonomiskās attīstības un vides aizsardzības intereses.

3. HELCOM Maskavas deklarācija

Maskavas deklarācijas saturs:

Preambula.

I Plāna saikne ar reģionālajiem, ES un globālajiem procesiem kopš Plāna pieņemšanas.

II Plāna īstenošana.

III Jūras vides stāvoklis un tendences, veselīgas jūras ekosistēmas nozīme ekonomikā.

IV Turpmākie pasākumi Plāna ieviešanai un jaunie izaicinājumi.

Plānā HELCOM dalībvalstīs vienojās izstrādāt vienotu HELCOM pieeju un metodes, lai novērtētu Baltijas jūras bioloģiskās daudzveidības saglabāšanas un eitrofikācijas stāvokli, bīstamo vielu avotus un ieplūdes, kā arī kuģošanas izraisīto piesārņojumu un tā ietekmi uz Baltijas jūras vidi. Saskaņā ar Plānā noteikto līdz 2010.gadam, izmantojot jaunus novērtēšanas instrumentus un metodes, HELCOM ietvaros ir izstrādāti un tika iesniegti Ministru sanāksmei sekojoši integrētie tematiskie novērtējumi un visaptverošs Baltijas jūras ekosistēmas novērtējums:

- 2008.-2010.gadā ir izstrādāts pirmais visaptverošais „Baltijas jūras ekosistēmas novērtējums – HELCOM sākotnējais holistiskais novērtējums 2003 - 2007” (*“Ecosystem health of the Baltic Sea – HELCOM Initial Holistic Assessment for 2003-2007”*, 2010, BSEP Nr.122) (turpmāk – HELCOM HOLAS). HELCOM HOLAS izstrāde balstījās arī uz zemāk minētajiem tematiskajiem novērtējumiem:
- tematiskais Baltijas jūras eitrofikācijas novērtējums (*Eutrophication in the Baltic Sea - An Integrated Thematic Assessment of the effects of nutrient enrichment in the Baltic Sea region*, 2009, BSEP Nr.115A, 115 B);
- tematiskais Bioloģiskās daudzveidības un dabas aizsardzības novērtējums (*Biodiversity in the Baltic Sea – An Integrated Thematic Assessment on biodiversity and nature conservation in the Baltic Sea*, 2009, BSEP Nr.116A, 116 B), kā arī ziņojums par Baltijas jūras un piekrastes aizsargājamām teritorijām 92010);
- tematiskais novērtējums „Bīstamās vielas Baltijas jūrā” (*„Hazardous substances in the Baltic Sea. - An integrated thematic assessment,”* 2010, BSEP Nr.120A, 120B), kā arī „Baltijas jūrai īpaši svarīgās bīstamās vielas – gala ziņojums par HARARDOUS projektu” (2009, BSEP Nr. 119);
- tematiskais novērtējums par jūrlietām un reaģētspēju uz piesārņojumu jūrā (*An Integrated Thematic Assessment on Maritime Activities and Response to Pollution at Sea in the Baltic Sea Region*, atbalstīts publicēšanai).

Dati un informācija no iepriekš minētajiem HELCOM novērtējumiem, kuru izstrādē piedalījās arī Latvijas pārstāvji, izmantoti arī šī ziņojuma sagatavošanā.

Lai nodrošinātu efektīvu Jūras stratēģijas pamatdirektīvas 6.pantā noteiktā reģionālās sadarbības principa piemērošanu, vides ministri un Eiropas Komisijas pārstāvis Maskavas deklarācijā vienojās par HELCOM kā koordinējošās platformas lomu minētās direktīvas ieviešanai Baltijas jūras reģionā, tostarp lai panāktu saskaņotu nacionālo jūras stratēģiju izstrādāšanu laba jūras vides stāvokļa sasniegšanai Baltijas jūrā atbilstoši Jūras stratēģijas pamatdirektīvas un Plāna nostādņēm. Tādēļ arī turpmāk darbam jābalstās uz kopējiem principiem, t.sk. uz: vienotu zinātnisko izpratni par pašreizējo Baltijas jūras vides stāvokli, ņemot vērā arī HELCOM HOLAS secinājumus; vienotu zinātnisko izpratni par labu Baltijas jūras vides stāvokli; koordinētu monitoringu, lai iegūtu regulāram jūras stāvokļa novērtējumam nepieciešamos datus un informāciju par noteicošajām slodzēm un ietekmēm uz jūras vidi.

HELCOM HOLAS un tematiskie novērtējumi būs nozīmīgs informatīvais pamats ne vien turpmākai Plāna ieviešanai, bet arī veicinās sākotnējā jūras vides novērtējuma izstrādi Latvijā un citās Baltijas jūras reģiona ES dalībvalstīs atbilstoši Jūras stratēģijas pamatdirektīvā noteiktajam, kā arī veicinās ziņojumu sagatavošanu par citu ES direktīvu ieviešanu. Vienlaikus Maskavas deklarācija uzsver, ka pēdējos HELCOM novērtējumos izmantotās jaunās metodes un instrumenti vēl jāpilnveido un

VIDMinfo_250510_BJRP.doc „Par Helsinku komisijas “Baltijas jūras rīcības plāna” ieviešanu un Ministru deklarāciju”

tas, tāpat kā Plāna mērķu kvantitatīvie rādītāji un HELCOM monitoringa programmas pārskatīšana, ir jāpaveic līdz 2013.gadam, lai nodrošinātu saskaņotību ar Jūras stratēģijas pamatdirektīvā noteikto laika grafiku.

3.1. Latvijas viedoklis par Deklarācijas projektu

Latvija kopumā atbalstīja Deklarācijas projektu, vienlaikus uzturot dažas atrunas, ja netiktu panākta kompromisa vienošanās līdz ministru sanāksei 20.maijā.

Latvija neatbalstīja HELCOM kā starptautiskas organizācijas paziņojumus Eiropas Komisijai attiecībā uz Baltijas jūras kā izmēģinājuma projekta (pilotprojekta) noteikšanu Jūras stratēģijas pamatdirektīvas 5.panta 3.daļas izpratnē, pirms nav saņemts Eiropas Komisijas skaidrojums par priekšnoteikumiem un juridiskajām konsekvencēm, kādas varētu rasties ES dalībvalstīm, ja Baltijas jūras reģions tiktu noteikts kā pilotprojekts. Turklāt saskaņā ar Jūras stratēģijas pamatdirektīvas 5.panta 3.daļu attiecīgās dalībvalstis katra individuāli informē Komisiju par pārskatīto grafiku un attiecīgi rīkojas.

Eitrofikācijas jomā Latvija atzinīgi novērtēja progresu **pārrobežu piesārņojuma** novērtēšanā, tai skaitā informācijas apmaiņu un sadarbības aktivizēšanos starp Baltkrieviju un HELCOM. HELCOM 2010.gada ziņojums „Piesārņojuma slodzes uz Baltijas jūru piektais apkopojums” (turpmāk - PLC-5) skaidri parāda, ka pārrobežu piesārņojums, kas no Latvijas pa upēm nonāk Rīgas līcī, 2006.gadā sastādīja 50% no kopējās biogēnu (slāpekļa un fosfora) slodzes. Baltkrievija iesniegusi informāciju par lielākajiem piesārņojuma avotiem (150 putnu un lopkopības kompleksi un 92 notekūdeņu attīrīšanas objekti). Tāpēc Latvija atzinīgi novērtēja sadarbības ar trešajām valstīm sateces baseinā turpināšanu starptautisko konvenciju un ES sadarbības instrumentu ietvaros. Vienlaikus Latvija uzsvēra, ka jūras vides jaunās novērtējuma metodes un instrumenti jāturpina pilnveidot, tāpēc atbalsta HELCOM HOLAS tikai kā sākotnējo vispārējo novērtējumu.

Lai ierobežotu lauksaimnieciskās darbības piesārņojumu, saskaņā ar Padomes 1991.gada 12.decembra Direktīvas 91/676/EEK attiecībā uz ūdeņu aizsardzību pret piesārņojumu, ko rada lauksaimniecības izcelsmes nitrāti (turpmāk – Nitrātu direktīva) II. pielikumu Labas Lauksaimniecības prakses nosacījumu (turpmāk – LLPN) pasākumi ir obligāti Latvijā noteiktajās īpaši jutīgajās teritorijās. Turklāt, Latvijā prasības (ierobežojumi) kūtsmēsļu apsaimniekošanai saskaņā ar LLPN ir obligātas visā valsts teritorijā, kas ir ļoti būtiski lauksaimnieciskās darbības piesārņojuma ierobežošanai. Latvija atbalstīja, ka vietās, kur lauksaimnieciskā darbība ir radījusi vai var radīt būtisku ietekmi uz vidi (piesārņojumu), noteiktu LLPN pasākumus kā obligātus, vai kā obligātus nosacījumus valsts un ES atbalsta saņemšanai.

Latvija nevarēja atbalstīt obligātu Labas lauksaimniecības prakses nosacījumu piemērošanu visā Baltijas jūras sateces baseinā, jo tādā gadījumā tas ierobežotu lauksaimniekus ES finansiālā atbalsta saņemšanai, kā arī, ņemot vērā ekonomisko situāciju valstī, radītu papildu slogu lauksaimniekiem un administratīvo slogu kontrolējošajām valsts institūcijām.

Vienlaikus Latvija atbalstīja pieredzes apmaiņu par labākās prakses piemēriem, tostarp, izveidojot lauksaimniecības/ vides forumu, kas veicinātu arī ES stratēģijas Baltijas jūras reģionam koordinētu ieviešanu atbilstoši Plāna mērķiem. Vienlaikus Latvija atbalstīja pieredzes apmaiņu par labākās prakses piemēriem,

tostarp, izveidojot HELCOM lauksaimniecības/ vides forumu, kas veicinātu arī ES stratēģijas Baltijas jūras reģionam koordinētu ieviešanu atbilstoši Plāna mērķiem.

Bīstamo vielu jomā Latvija kā ES dalībvalsts īsteno ES ķīmisko vielu pārvaldības politiku, tomēr atsevišķas Plānā noteiktās prioritārās vielas šobrīd nav pakļautas nedz ES, nedz globālo konvenciju regulējumam. Tāpēc Latvija kopumā atbalstīja turpmākos pasākumus Plānā noteikto prioritāro bīstamo vielu avotu un šo vielu aprites apzināšanu, lai samazinātu to ietekmi uz Baltijas jūras vidi. Tāpēc Latvija atbalstīja priekšlikumus papildināt ES direktīvu 2002/95/EK (2003. gada 27. janvāris) par bīstamu ķīmisku vielu lietošanas ierobežojumiem elektriskās un elektroniskās iekārtās un 2001. gada Stokholmas konvencijas par noturīgajiem organiskajiem piesārņotājiem un 1998. gada Orhūsas protokolu par noturīgajiem organiskajiem piesārņotājiem, kas pievienots ANO/EEK Konvencijai par robežšķērsojošo gaisa piesārņošanu lielos attālumos. Latvija atbalstīja nepieciešamību pastiprināti kontrolēt ostu akvatoriju padziļināšanas darbos izņemtās grunts izvietošanu, lai novērstu alvorganisko savienojumu, dzīvsudraba un kadmiju saturošu piegrunts sedimentu atkārtotu suspendēšanos.

Bioloģiskās daudzveidības un dabas saglabāšanas jomā Latvija stingri atbalstīja HELCOM un VASAB (Vīzija un stratēģijas apkārt Baltijas jūrai (Baltijas jūras reģiona valstu starpvaldību sadarbība telpiskās plānošanas un attīstības jautājumos)) sadarbībā izstrādāto kopējo jūras telpiskās plānošanas (turpmāk - JTP) principu priekšlikumus Baltijas jūras reģionam. Latvija atbalstīja HELCOM un VASAB turpmāku sadarbību kopīgas darba grupas ietvaros. Attiecībā uz ekosistēmas pieejā balstītu zvejniecības pārvaldību Latvija kopumā atzinīgi vērtēja HELCOM ietvaros izveidoto Baltijas zvejniecības un vides forumu kā koordinējošu faktoru ekosistēmas pieejas piemērošanā reģionālā līmenī. Vienlaikus Latvija uzsvēra, ka Baltijas jūrā zivju krājumu pārvaldība ir noteikta ES tiesību aktos un ir tieša ES un tās dalībvalstu kompetence, tāpēc nebūtu pieļaujama norāde par iespējamu dubultu pārvaldības sistēmu noteikšanu un ieviešanu vienā reģionā. Latvija atzinīgi novērtēja sasniegtos 10,3 % Baltijas jūras teritorijas noteikšanu par aizsargājamām jūras teritorijām (jeb 12 % kopā ar ES Natura 2000 jūras teritorijām). Tādējādi Baltijas jūras reģions jau šobrīd pārsniedz globāli noteikto 10 % mērķa sasniegšanu līdz 2012.gadam. Tomēr Latvija uzsvēra, ka aizsargājamo jūras teritoriju noteikšana ekskluzīvajā ekonomiskajā zonā iespējama tikai gadījumos, kad tas ir zinātniski pamatoti.

Jūrlietu jomā, lai nodrošinātu drošu kuģošanu, Latvija atbalstīja 2001.gada Kopenhāģenas deklarācijas darbības jomas paplašināšanu, lai nosegtu visus kuģu ceļus un citus navigācijai izmantojamus jūras rajonus atbilstoši Baltijas jūras Hidrogrāfijas komisijas 2009.gada Vīzijai par pārskatīšanu un dziļuma pārmērīšanas valstu plānu izstrādi līdz 2013.gadam. Latvija atbalstīja kopīgi izstrādāto priekšlikumu iesniegšanu Starptautiskajā jūras organizācijā (turpmāk – IMO) attiecībā uz grozījumiem 1973. gada Starptautiskās konvencijas par piesārņojuma novēršanu no kuģiem, kas grozīta ar 1978.gada protokolu (turpmāk - MARPOL 73/78) IV pielikumā ar nolūku samazināt notekūdeņu noplūdi no pasažieru kuģiem, kā vēlamo termiņu kuģu notekūdeņu pieņemšanas iekārtu pasažieru ostās pilnveidošanai nosakot 2015.gadu. Latvija atbalstīja grozījumus MARPOL 73/78 VI pielikumā par Baltijas jūras reģiona noteikšanu par slāpekļa emisiju kontroles rajonu (turpmāk – NECA), bet pirms tam veicot sociālo un ekonomisko seku izvērtējumu, lai novērtētu, cik pamatoti ir ieviest stingrākas emisiju no kuģiem ierobežojošas prasības, nekā 2008. gadā IMO noteiktās. Ministru sanāksmē apstiprināja arī divas jaunas HELCOM rekomendācijas:

VIDMinfo_250510_BJRP.doc „Par Helsinku komisijas ‘‘Baltijas jūras rīcības plāna’’ ieviešanu un Ministru deklarāciju’’

1) par savstarpējā patvēruma vietu plānu avārijas situācijā nonākušiem kuģiem, 2) par reaģēšanas pasākumiem ar naftas produktiem piesārņotās savvaļas dzīvās dabas attīrīšanai.

Turpmākie pasākumi Plāna ieviešanai un jaunie izaicinājumi. Latvija atbalstīja deklarācijas projektā postulētos jaunus izaicinājumus un identificētos turpmākos rīcības virzienus, tai skaitā, klimata maiņas arvien pieaugošo ietekmi uz jūras ekosistēmu, iespējas efektīvi izmantot informāciju, kas iegūta ietekmes uz vidi novērtējuma procesos saistībā ar liela mēroga ekonomisko un infrastruktūras projektu attīstību Baltijas jūrā, kā arī apņemšanos izveidot ad hoc ekspertu grupu, lai apzinātu un izvērtētu jaunāko informāciju par Baltijas jūrā pēc otrā pasaules kara nogremdētajām ķīmiskajām kaujas vielām un munīciju un vienotos par turpmāko rīcību problēmas risināšanai.

Latvija apzinās, ka Plāna ieviešana prasīs ievērojamus finanšu līdzekļus un atzinīgi novērtē, ka ir nodibināts NIB/ NEFCO Tehniskās palīdzības fonds Plāna ieviešanu veicinošu investīciju projektu attīstības atbalstam. Tomēr, ņemot vērā pašreizējo ekonomisko situāciju valstī, Latvija panāca deklarācijas teksta formulējumā iespējamības izteiksmē, ka valstis centīsies panākt pietiekamu nacionālo finansējumu Plāna ieviešanai.

3.2. HELCOM Ministru sanāksmes rezultāti

Latvijas delegācija pauda šā ziņojuma 3.1. nodaļā pausto nostāju, un, attiecībā uz Plāna īstenošanu, uzsvēra:

1) ka Latvija Plāna mērķus un rīcības ir iekļāvusi Vides politikas pamatnostādņēs 2009. - 2015.gadam (MK 2009.gada 31.jūlija rīkojums Nr.517), kā arī citos politikas plānošanas dokumentos un normatīvajos aktos, un īsteno Plānu arī atbilstoši ES direktīvu ieviešanas un finansēšanas plānam;

2) pārrobežu sadarbības nozīmi piesārņojuma novērtēšanā, kā arī jūras telpiskās plānošanas attīstībā, akcentējot vienotu VASAB – HELCOM principu visā Baltijas jūras reģionā izstrādes nozīmi;

3) ka ar MK noteikumiem Nr.748 „Noteikumi par fosfātus saturošu veļas mazgāšanas līdzekļu lietošanas ierobežojumiem” tiek īstenotas Plānā noteiktās saistības attiecībā uz pasākumiem, kas vērsti uz fosfātu aizstāšanu mazgāšanas līdzekļos.

Tā kā netika panākts kompromisa risinājums, kas nepieciešams, lai pieņemtu lēmumu pēc konsensus principa atbilstoši Helsinku konvencijai, no Deklarācijas projekta tika svītroti sekojoši punkti, pret kuriem iebilda arī Latvija:

1) par obligātu Labas lauksaimniecības prakses nosacījumu piemērošanu visā Baltijas jūras sateces baseinā;

2) par Baltijas jūras kā izmēģinājuma projekta (pilotprojekta) noteikšanu Jūras stratēģijas pamatdirektīvas 2008/56/EK 5.panta 3.daļas izpratnē, jo netika saņemts Eiropas Komisijas skaidrojums. (Jautājumu izskatīs neformālā ES Jūras direktoru sanāksme š.g. 28.maijā.)

Apstiprinātā Maskavas deklarācija paredz līdz 2011.gadam izstrādāt Plāna ieviešanas plānus vai programmas, vai stratēģijas arī jūrlietu, bioloģiskās daudzveidības un sabiedrības informēšanas segmentos. Ar to jāsaprot, ka minēto segmentu saistības Dalībvalstis var iestrādāt valsts politikas plānošanas dokumentos atbilstoši katras valsts attīstības plānošanas sistēmai.

Ministru sanāksme nolēma HELCOM 32.gadskārtējās sanāksmes Augsta līmeņa sesijā 2011.gadā (Zviedrijas prezidentūras HELCOM ietvaros) izvērtēt nacionālo ieviešanas programmu efektivitāti, lai veicinātu Plāna ieviešanu, tostarp, sadarbībā ar starptautiskajām finanšu institūcijām identificējot atbilstošus izmaksu efektīvus projektus.

Latvija panāca kompromisa formulējumu attiecībā uz kuģu notekūdeņu pieņemšanas iekārtu pasažieru ostās pilnveidošanu, nosakot, ka to ieteicams veikt līdz 2013.gadam, bet ne vēlāk kā 2015.gadā. Galīgo lēmumu par ieviešanas datumu pieņems IMO Jūras vides aizsardzības komitejas (turpmāk – MEPC) 61.sesija 27.09.- 01.10.2010.).

Deklarācijā uzsvērts, ka, lai novērtētu, cik pamatoti ir ieviest stingrākas emisiju no kuģiem ierobežojošas prasības, HELCOM ietvaros tiks veikts ekonomisko seku izvērtējums. Tikai pēc izvērtējuma veikšanas priekšlikumu par NECA plānots iesniegt IMO MEPC 2011.gadā.

Deklarācijā nolēma 2010.gadā izveidot VASAB – HELCOM kopīgu darba grupu, kuras mandāts būs pabeigt iesākto darbu pie vienotu jūras telpiskās plānošanas principu izstrādes un jūras telpiskās plānošanas aktivitāšu koordinētas un integrētas ieviešanas nodrošināšana Baltijas jūras reģionā.

Ministru sanāksmē apstiprināja sešas jaunas HELCOM **rekomendācijas** bīstamo vielu un reaģētspējas uz piesārņojumu jūrā jomās un par savstarpējā patvēruma vietu plāniem avārijas situācijā nonākušiem kuģiem, kā arī virkni **atbalsta dokumentu**, kas izstrādāti saskaņā ar Plānā noteikto, tai skaitā iepriekš minētos Baltijas jūras vides tematiskos novērtējumus, kā arī apkopojumus par Plāna ieviešanu HELCOM dalībvalstīs.

4. Plāna ieviešana Latvijā

Atbilstoši MK 2007.gada 13.novembra sēdes protokollēmumam Nr.64, 58§ VIDM Plāna mērķus un rīcības ir iekļāvusi Vides politikas pamatnostādņēs 2009. - 2015.gadam (MK 2009.gada 31.jūlija rīkojums Nr.517 („LV” 122 (4108), 04.08.2009)) (turpmāk – VPP). Vides politikas īstenošana ir saistīta ne vien ar VPP izvirzīto mērķu sasniegšanu, bet arī ar vairāku citu sektoru izstrādātajiem politikas plānošanas dokumentiem un normatīvajiem aktiem, kuros jau ir integrēti vides politikas jautājumi un norādīti konkrēti mērķi un veicamie pasākumi. Tādējādi VPP netiek dublēti citos politikas plānošanas dokumentos noteiktie mērķi un veicamās rīcības.

Plāna mērķi un uzdevumi ņemti vērā arī Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministrijas izstrādātajā Telpiskās plānošanas attīstības koncepcijā, kā arī izstrādes stadijā esošajās Piekrastes telpiskās attīstības pamatnostādņēs 2011. – 2017.gadam.

Plāna tulkojums latviešu valodā ir pieejams VIDM interneta mājas lapā: http://www.vidm.gov.lv/lat/darbibas_veidi/udens_aizsardziba/.

Ar VIDM rīkojumu Nr.170, 09.06.2008. tika izveidota starpministriju/ starpinstitūciju darba grupa plāna ieviešanai (turpmāk – darba grupa), kuras darbā piedalās pārstāvji no Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministrijas, Satiksmes ministrijas, Zemkopības ministrijas, Valsts Vides dienesta, Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centra, Latvijas jūras administrācijas, Latvijas Hidroekoloģijas institūta, Ventspils brīvdostas pārvaldes. Ārlietu ministrija un Ekonomikas ministrija

piedalās uz *ad hoc* pamata. Darba grupa vienojās par atbildību sadali Plānā noteikto rīcību ieviešanai atbilstoši ministriju un iestāžu kompetencei. Darba grupas sēdēs notiek informācijas apmaiņa par Plāna ieviešanas aktualitātēm un turpmāko rīcību, darba grupas locekļi sniedz informāciju atskaišu sagatavošanai HELCOM.

Pārskats par Plāna ieviešanu Latvijā Informatīvajā ziņojumā sniegts atbilstoši Plāna galvenajām nodaļām: Eitrofikācija, Bīstamās vielas, Bioloģiskā daudzveidība, Jūrlietas.

HELCOM dalībvalstis bija aicinātas līdz 2010.gadam izstrādāt valsts programmas Plāna ieviešanai eitrofikācijas un bīstamo vielu jomās, izvēloties visatbilstošākos un izmaksu ziņā efektīvākos pasākumus. Šāda pieeja ir pietiekami elastīga, lai valstis izvēlētos rentablus pasākumus samazinājuma mērķu īstenošanai un laba jūras vides/ekoloģiskā stāvokļa sasniegšanai. Tomēr attīstības plānošanas sistēma Latvijā neparedz tādu politikas plānošanas dokumenta veidu kā ieviešanas programma, tāpēc Vides ministrija iekļāva Plāna mērķus VPP. Darba grupa š.g. aprīļa sēdē vienojās par informatīvā ziņojuma saturu un sniedza informāciju, tai skaitā kopsavilkumam par paveikto Latvijā kopš Plāna apstiprināšanas, iezīmējot turpmākos rīcības virzienus tā izstrādei. Informatīvais ziņojums saskaņots ar darba grupas locekļiem.

4.1. EITROFIKĀCIJA

Stratēģiskais mērķis - Baltijas jūra bez eitrofikācijas

Ekoloģiskie mērķi: 1) biogēno elementu koncentrācija tuva dabiskajam līmenim; 2) dzidrs ūdens; 3) aļģu dabiska ziedēšana; 4) dabiska augu un dzīvnieku izplatība un sastopamība; 5) dabisks skābekļa līmenis.

Maksimāli pieļaujamā biogēnu ieplūde, lai sasniegtu labu Baltijas jūras vides stāvokli.

Nemot vērā, ka Plānā noteikto mērķu rādītāji ir aprēķināti, izmantojot modeli, provizoriskā maksimālā pieļaujamā kopējā biogēnu ieplūde Baltijas jūrā ir aptuveni 21 000 t fosfora un 600 000 t slāpekļa. Plānā noteiktais provizoriskais kopējais nepieciešamais biogēnu samazinājums Baltijas jūras centrālajai daļai un Rīgas jūras līcim ir šāds:

Apakšreģions	Maksimālā pieļaujamā biogēnu ieplūde (tonnās)		Ieplūde 1997.–2003. g (normalizējuši hidroloģiskie faktori)		Nepieciešamie samazinājumi	
	Fosfors	Slāpekļis	Fosfors	Slāpekļis	Fosfors	Slāpekļis
Baltijas jūras centrālā daļa	6750	233 250	19 250	327 260	12 500	94 000
Rīgas jūras līcis	1430	78 400	2180	78 400	750	0

Saskaņā ar Plānu **Latvijai** līdz 2021.gadam jāsasniedz šāds provizoriskais biogēnu slodzes samazinājums: fosfors par 300 tonnām un slāpekļis par 2560 tonnām. Tomēr slodzes samazinājuma noteikšanā netika ņemta vērā ievērojamā pārrobežu piesārņojuma slodze, kas pa lielākajām upēm no Baltkrievijas un Lietuvas nonāk jūrā un Rīgas līcī, sastāda 50 % - 70%. Tādējādi Plānā noteiktais biogēnu samazinājuma mērķis Latvijai ir nosacīts. Lai precizētu Plānā noteiktos provizoriskos

mērķus, HELCOM dalībvalstis 2010.-2011.gadā īstēnos Ziemeļu Ministru padomes finansētu projektu par ekoloģisko mērķu un ar tiem saistīto rādītāju, maksimāli pieļaujamās biogēnu ieplūdes kopumā un biogēnu samazinājuma mērķu valstu līmenī pārskatīšanu, kas pamatosies uz jaunāko pieejamo informāciju un metodēm.

Lai iegūtu trūkstošo informāciju par biogēnu, prioritāro un bīstamo vielu izplatību un piesārņojuma līmeni ūdensobjektos Latvijā, kā arī lai izvērtētu veikto pasākumu efektivitāti, pēc Vides ministrijas pasūtījuma 2008.- 2010.gadā tika veikti vai šobrīd turpinās sekojoši **pētījumi**:

- (1) 2008.gadā pēc Vides ministrijas pasūtījuma tika veikts pētījums **„Piesārņojuma slodzes uz Baltijas jūru samazināšanai un jūras ūdeņu kvalitātes uzlabošanai veikto notekūdeņu attīrīšanas pasākumu Latvijas piekrastes teritorijā 2000. - 2007.gadā efektivitātes novērtējums”**, lai izvērtētu atbilstību Notekūdeņu direktīvas un HELCOM prasībām. Novērtējums tika veikts 12 Latvijas piekrastes aglomerācijās, kuras tieši vai netieši novada notekūdeņus Baltijas jūrā vai Rīgas jūras līcī, tostarp HELCOM vides "karstajos punktos”;
- (2) KF līdzfinansētā projekta „Tehniskā palīdzība Latvijas pašvaldību ūdenssaimniecības attīstības projektiem” ietvaros 01.09.2009. uzsākts **pētījums „Nitrātu, prioritāro un bīstamo vielu apsekojums virszemes un pazemes ūdensobjektos”**. Pētījuma rezultātā tiks iegūta trūkstošā informācija par nitrātu, prioritāro un bīstamo vielu izplatību un piesārņojuma līmeni ūdensobjektos (tai skaitā sedimentos un biotā), identificējot potenciālā piesārņojuma avotus, novērtējot bīstamo piesārņotāju pārrobežu pārnesei un noskaidrojot piesārņojuma slodzi uz Rīgas līci un Baltijas jūru, nodrošināta valsts institūcijām nepieciešama informācija, kas turpmākajā laika periodā ļaus realizēt pamatotu un izmaksu ziņā optimālu nitrātu jutīgo teritoriju uzraudzības programmu valsts monitoringa programmas ietvaros.
- (3) **Ūdenssaimniecības infrastruktūrā ieguldīto investīciju izvērtējums 88 aglomerācijās ar CE > 2000** (turpmāk – Izvērtējuma ziņojums). Izvērtējuma ziņojuma **mērķis** ir Eiropas Savienības Padomes Direktīvas 91/271/EEK (1991.gada 21.maijs) par komunālo notekūdeņu attīrīšanu (turpmāk - Notekūdeņu direktīva) ieviešanas rezultātu apkopojuma sagatavošana, ietverot informāciju par Notekūdeņu direktīvas ieviešanu 88 aglomerācijās – par komunālo notekūdeņu radītā piesārņojuma samazinājumu, novadot tos vidē atbilstoši prasītām robežvērtībām, apzinot tehnisko iespēju nodrošinājumu, izlietotā finansējuma uzskaiti un pamatotu izvērtējumu finanšu nepieciešamībai pēc 2015.gada katrā aglomerācijā ūdenssaimniecības sistēmas attīstībai, kā arī Ūdens Struktūrdirektīvas 2000/60/EK vides kvalitātes mērķu sasniegšana.
- (4) 2006.- 2009.gadā īstenotās Valsts pētījumu programmas **„Klimata maiņas ietekme uz Latvijas ūdeņu vidi”** (KALME) rezultāti nodrošina informatīvo pamatu Latvijas adaptācijai klimata maiņas sekām Baltijas jūrā un sateces baseinā (prognožu horizonts – 2050.g.). Programmas zinātniskās izpētes rezultāti nodoti praktiskai izmantošanai vides un pārējos tautsaimniecības sektoros. KALME nodrošina 1) informatīvo pamatu Latvijas adaptācijai klimata maiņas sekām Baltijas jūrā un sateces baseinā; 2) Latvijas integrāciju BJR klimata maiņas adaptācijas pasākumos; 3) veicina ES tiesību aktu ieviešanu.

VPP identificē Rīgas līča, īpaši tā dienvidu daļas, eutrofikāciju, kā arī pārrobežu biogēnu un piesārņojuma pārnesei, kas sastāda vairāk nekā 50% no ūdens resursiem un 2/3 no piesārņojuma slodzes, un avāriju riskus kā dažas no galvenajām

problēmām, kuru risināšanai nepieciešams īstenot noteiktu valdības politiku. VPP noteiktais politikas mērķis ir **nodrošināt normatīvo aktu prasībām atbilstošu ūdens kvalitāti, samazināt ūdeņu eitrofikāciju un nodrošināt ūdenssaimniecības pakalpojumu kvalitāti.**

HELCOM „Piesārņojuma slodzes uz Baltijas jūru piektais apkopojums” (turpmāk - PLC-5) ziņojums (2010.g.) kopumā uzrāda biogēnu slodzes uz Baltijas jūru samazinājuma tendenci 1990. - 2006.gados: fosfora ieplūdei samazinoties par 45%, bet slāpekļa – par 30%. Neskatoties uz to, jaunākie HELCOM pētījumi liecina, ka eitrofikācijas problēma joprojām saglabājas visā Baltijas jūrā un lielākajā daļā piekrastes ūdeņu, izņemot Botnijas līci.

Kamēr kopumā piesārņojums no komunālo notekūdeņu attīrīšanas iekārtām (turpmāk – NAI) turpina samazināties, lauksaimniecība joprojām ir lielākais piesārņojuma avots, t.i. 79% no visa slāpekļa piesārņojuma, kas nonāk Baltijas jūrā (45%). Savukārt ūdeņu pārnestā fosfora slodze Baltijas jūrā veido 54%, no tiem 78% ir lauksaimniecības izcelsme. No kopējās punktveida avotu slodzes municipālās NAI rada 30% slāpekļa un 90% fosfora slodzes. Tas liecina, ka eitrofikācijas mazināšanai turpmākajos gados lielākā vērība būs jāpievērš tieši lauksaimniecības sektorā.

Arī kuģošana Baltijas jūrā veicina eitrofikāciju ar slāpekļa oksīdu (NOx) emisijām gaisā un notekūdeņu novadīšanu jūrā.

Plānā noteikts, ka ne vēlāk kā 2016.gadā jāuzsāk īstenot pasākumi, lai līdz maksimāli pieļaujamajam līmenim samazinātu biogēnu noplūdi Baltijas jūrā, kā arī biogēnu slodze no ūdens un gaisa pārnese, tādējādi līdz 2021.gadam cenšoties sasniegt labu vides/ekoloģisko stāvokli. Specifiskais ES direktīvu ieviešanas un finansēšanas plāns, ņemot vērā pārejas periodus, Latvijai nosaka Notekūdeņu direktīvas prasību pilnīgu ieviešanu līdz 2015.gadam. Šajā termiņā jāpanāk arī virszemes un pazemes ūdeņu labu vides stāvokli atbilstoši Ūdens struktūrdirektīvā (turpmāk - direktīva 2000/60/EK) noteiktajam.

Biogēnu ieplūdes samazināšana

Plāns uzdod iekļaut nepieciešamos un atbilstošos pasākumus upju baseinu apsaimniekošanas plānos. Atbilstoši Ūdens apsaimniekošanas likumā un ar minēto likumu pārņemtajā direktīvā 2000/60/EK noteiktajam ir izstrādāti upju baseinu apgabalu apsaimniekošanas plāni (turpmāk - apsaimniekošanas plāni), kas apstiprināti ar Vides ministra 06.05.2010. rīkojumu Nr.143. Apsaimniekošanas plānu galvenais uzdevums ir novērst virszemes un pazemes ūdeņu stāvokļa pasliktināšanos un uzlabot to, lai līdz 2015.gadam tie visi būtu labā stāvoklī. Atbilstoši Direktīvai 2000/60/EK, plāni izstrādāti sešu gadu periodam no 2010. līdz 2015.gadam.

Apsaimniekošanas plānos ietverta ūdeņu stāvokļa analīze, slodžu un ietekmju novērtējums un ūdens lietošanas ekonomiskā analīze, definēti ūdeņu vides kvalitātes mērķi un iekļauta pasākumu programma mērķu sasniegšanai, t.sk. paredzēti papildu pasākumi punktveida un difūzā piesārņojuma samazināšanai (notekūdeņu attīrīšanas iekārtu būve un to efektivitātes uzlabošana, piesārņotu vietu izpēte un sanācija u.c.).

Pārrobežu piesārņojuma slodzes samazināšanai Plāns paredz kopīgus dalībvalstu pasākumus. Plānā aprēķinātais 1660 t fosfora un 3780 t slāpekļa daudzums, kas nāk no robežšķērsojoša ūdens piesārņojuma Baltkrievijā, ir jāattiecina uz kopējo piesārņojuma slodzi, par kuru līdzatbildīgas visas HELCOM dalībvalstis. Pārrobežu piesārņojuma problēma jārisina, īstenojot kopīgus pasākumus, piemēram, izmantojot divpusējus un/vai daudzpusējus projektus un citus pieejamos finansēšanas mehānismus, kā arī starptautiskus līgumus, piemēram, 1992.gada ANO/EEK Konvenciju par robežšķērsojošo ūdensteču un starptautisko ezeru aizsardzību un izmantošanu un ES Ūdens pamatdirektīvas upju baseinu pārvaldības plānus.

Lai valsts līmenī īstenotu Plānā noteikto **biogēnu samazināšanas no notekūdeņu attīrīšanas iekārtām** mērķus, jāizvēlas visatbilstošākie un izmaksu ziņā efektīvākie pasākumi, ņemot vērā rekomendāciju prasības: HELCOM rekomendācija 28E/5 par stingrākām prasībām komunālo notekūdeņu attīrīšanas iekārtās (vairāk par 10 000 c.e.) un prasību ieviešanu notekūdeņu apsaimniekošanai mazās un vidējās apdzīvotās vietās (300–10 000 c.e.).

Direktīvu specifiskais ieviešanas un finansēšanas plāns nosaka laika ierobežojumus, līdz kuram visās 88 Latvijas apdzīvotās vietās (pilsētu aglomerācijās) ar c.e. virs 2000 ir jāveic ES direktīvu prasību ieviešana. Saskaņā ar Latvijas pievienošanās Eiropas Savienībai akta VIII pielikumu Latvijai ir piešķirti trīs pārējas periodi direktīvas 91/271/EEK prasību ieviešanai:

- 1) attiecībā uz aglomerācijām (apdzīvotām vietām), kurās cilvēku ekvivalents ir 100 000 vai lielāks, līdz 2008.gada 31.decembrim. Šajā kategorijā ietilpst Rīgas un Daugavpils pilsētas.
- 2) attiecībā uz aglomerācijām (apdzīvotām vietām), kurās cilvēku ekvivalents ir 10000 – 100000, līdz 2011.gada 31.decembrim. Šajā kategorijā šobrīd ietilpst 24 apdzīvotās vietas.
- 3) attiecībā uz aglomerācijām (apdzīvotām vietām), kurās cilvēku ekvivalents ir 2000 -10000, līdz 2015. gada 31. decembrim. Šajā kategorijā šobrīd ietilpst 62 apdzīvotās vietas.

„Ūdenssaimniecības infrastruktūrā ieguldīto investīciju izvērtējuma 88 aglomerācijās ar c.e. > 2000” ziņojumā (turpmāk – Izvērtējuma ziņojums) secināts, ka centralizētās notekūdeņu savākšanas pakalpojuma pārklājuma teritorijā 2009.gada 1.janvārī dzīvoja 80,65% no visiem aglomerāciju robežās dzīvojošiem iedzīvotājiem. Ja tiek atsevišķi analizētas tikai 24 aglomerācijas, kur c.e. >10 000, tad 2009.gada 1.janvārī centralizētās notekūdeņu savākšanas pakalpojuma pārklājums bija 84,54%. Izvērtējuma ziņojumā prognozēts, ka uz 2011.gada 31.decembri Direktīvas 91/271/EEK prasībām atbilstoša komunālo notekūdeņu attīrīšana tiks nodrošināta 23 apdzīvotās vietās, problēmas varētu būt Ogrē, kur SIA „KP Tehnoloģijas” iespējams nespēs nodrošināt normatīviem atbilstošu notekūdeņu attīrīšanu.

Kā liecina pētījuma „Piesārņojuma slodzes uz Baltijas jūru samazināšanai un jūras ūdeņu kvalitātes uzlabošanai veikto notekūdeņu attīrīšanas pasākumu Latvijas piekrastes teritorijā 2000. - 2007.gadā efektivitātes novērtējums” rezultāti par visu Baltijas jūras un Rīgas līča piekrastes apdzīvoto vietu notekūdeņu attīrīšanas iekārtu (NAI) darbību, laikā no 2000. līdz 2007.gadam notekūdeņu attīrīšanas pakāpe un efektivitāte ir nepārtraukti uzlabojusies gandrīz visās NAI, laikā no 2004. līdz 2007.gadam sasniedzot līmeni, kad visi attīrītie notekūdeņi atbilst atļauju un

normatīvo aktu prasībām. Jāatzīmē, ka Daugavpils ūdenssaimniecības projekts un Liepājas ūdenssaimniecības projekts ir minēti kā pozitīvi piemēri ES stratēģijas Baltijas jūras reģionam rīcības plānā (SEC(2009) 712/2).

HELCOM rekomendācija 28E/5 nosaka stingrākas prasības fosfora atdalīšanai. NAI ar slodzi vairāk kā 100 000 CE kopējā fosfora samazinājumam jābūt vismaz 90% vai 0,5 mg/l, ja notekūdeņu izplūde ir tieši vai netieši jūrā. Lai veicinātu šīs rekomendācijas prasību par fosfora atdalīšanu izpildi, SIA „Rīgas ūdens” (> 100 000 c.e.) un SIA „Jūrmalas ūdens” (10 000 – 100 000 c.e.) no 2010. līdz 2012.gadam piedalīsies ES Baltijas jūras reģiona transnacionālās programmas finansētajā projektā „Eitrofikācijas samazināšana no pilsētām” (PURE, *Project on Urban Reduction of Eutrophication*). Proekts veicinās informācijas apmaiņu par labākajiem tehnoloģiskajiem risinājumiem.

Līdz 2012.gadam Vides ministrija plāno iesniegt pamatojumu HELCOM atlikušo Latvijas vides karsto punktu svītrosānai no saraksta, jo tie atbilst normatīvo aktu prasībām.

Attiecībā uz Plānā paredzēto **notekūdeņu vietējās attīrīšanas uzlabošanu** HELCOM rekomendācija 28E/6 iesaka praksi notekūdeņu vietējās attīrīšanas uzlabošanai vienģimeņu mājās, mazos uzņēmumos un apdzīvotās vietās līdz 300 c.e. Saskaņā ar Ministru kabineta noteikumiem Nr. 34 „Noteikumi par piesārņojošo vielu emisiju ūdenī” (spēkā no 22.01.2002) visa Latvijas teritorija noteikta kā īpaši jutīga teritorija, kurai piemērojamas augstas prasības centralizēto notekūdeņu attīrīšanai, īpaši jutīgās teritorijas robežas sakrīt ar Latvijas Republikas robežām. Neattīrītu rūpniecības notekūdeņu un notekūdeņu dūņu novadīšana virszemes ūdeņos vai vidē no uzņēmumiem un rūpniecības būvlaukumiem ir aizliegta. Izvērtējuma ziņojumā secināts, ka aglomerāciju robežās nav identificēti piesārņotāji, kas, koncentrēti savācot sadzīves notekūdeņus no vairākām mājām, tos novadītu dabā. Visu aglomerāciju prioritāte ir bijusi šādu tiešo izplūžu likvidēšana. Par tiešajām izplūdēm dabā bez attīrīšanas var uzskatīt tikai neatbilstošus individuālo māju notekūdeņu uzkrāšanas krājrezervuārus vai neatbilstošas individuālās attīrīšanas iekārtas. Šādu uzkrāšanas krājrezervuāru vai NAI reģistrāciju, uzraudzību un kontroli šobrīd neveic neviena institūcija Latvijā. Turpmāk nodrošinot 95% pieslēgšanās iespējas, tiek plānots, ka šādas neatļautās tiešās noplūdes tiks likvidētas. Lai attīstītu ūdenssaimniecības, tai skaitā notekūdeņu apsaimniekošanas pakalpojumu pieejamību arī nelielās apdzīvotās vietās, ir pieejams ES ERAF finansējums aktivitātē „Ūdenssaimniecības infrastruktūras attīstība mazās apdzīvotās vietās ar iedzīvotāju skaitu līdz 2000”, kur uz finansējumu var pretendēt apdzīvotās vietas ar 200-2000 iedzīvotājiem, kā arī apdzīvotās vietās, kur iedzīvotāju skaits ir mazāks nekā 200, kā arī autonomu ūdensapgādes un kanalizācijas sistēmu (skolas un citi) attīstībai, ja ir būtiski vides piesārņojuma riski, sabiedrības veselības riski vai arī ieguvumi reģionālās attīstības veicināšanai.

HELCOM rekomendācija 28E/7 nosaka pasākumus, kas vērsti uz **fosfātu aizstāšanu mazgāšanas līdzekļos**. 2009.gada 7.jūlijā apstiprināti MK noteikumi Nr.748 „**Noteikumi par fosfātus saturošu veļas mazgāšanas līdzekļu lietošanas ierobežojumiem**”. Noteikumi nosaka aizliegumu laist tirgū un izplatīt tādus veļas mazgāšanas līdzekļus, kuros fosfātu saturs pārsniedz 0,5 procentus (pēc fosfora satura) no produkta masas. Noteikumi stājas spēkā 2010.gada 1.jūnijā un nav attiecināmi uz rūpniecībā un iestādēs izmantotajiem veļas mazgāšanas līdzekļiem.

Tomēr lēmumu par pilnīgu fosfātu lietošanas aizliegumu mazgāšanas līdzekļos Latvija varētu pieņemt tikai pēc rūpīgi izstrādātiem un pamatotiem pētījumiem, tai skaitā Eiropas Komisijas veiktajiem, kas norādītu uz šāda aizlieguma efektivitāti.

Plāns uzdod attiecīgās lauksaimniecības zemes noteikšanu kā pret nitrātu piesārņojumu jutīgām teritorijām.

Lai ieviestu Nitrātu direktīvu un tās prasības, Latvija ir noteikusi īpaši jutīgās teritorijas un 2004.gadā 18.martā, pamatojoties uz Nitrātu direktīvas 5.panta un III pielikuma prasībām, tika pieņemta Zemkopības un Vides ministrijas izstrādā Rīcības programma īpaši jutīgajām teritorijām, uz kurām attiecas paaugstinātas prasības ūdens un augsnes aizsardzībai no lauksaimnieciskās darbības izraisītā piesārņojuma ar nitrātiem (turpmāk – Rīcības programma) pirmajam četru gadu periodam (MK 2004.gada 18.marta rīkojums Nr.163). Šobrīd Rīcības programma kā politikas plānošanas dokuments vairs nav spēkā, bet Nitrātu direktīvas prasības un pasākumi ir iestrādāti Ministru kabineta 2001.gada 18.decembra noteikumos Nr.531 “Noteikumi par ūdens un augsnes aizsardzību no lauksaimnieciskās darbības izraisītā piesārņojuma ar nitrātiem” un Ministru kabineta 2004.gada 27.jūlija noteikumos „Īpašās vides prasības piesārņojošo darbību veikšanai dzīvnieku novietnēs”.

Saskaņā ar Nitrātu direktīvas prasību 2008.g. sagatavotajā Ziņojumā Eiropas Komisijai par Nitrātu direktīvas ieviešanu 2004 – 2007.g. tika apkopota informācija, par Nitrātu direktīvā noteikto pasākumu ieviešanu Latvijā un monitoringa rezultāti par ūdeņu kvalitāti. Monitoringa rezultāti parādīja, ka nevienā virszemes ūdeņu monitoringa stacijā Latvijā ārpus īpaši jutīgajām teritorijām nav konstatēts nitrātu piesārņojums, kas pārsniegtu Nitrātu direktīvas noteikto robežlielumu. Tas liecina, ka ne vien lauksaimnieciskās darbības, bet arī citi nitrātu piesārņojuma avoti pārējā Latvijas teritorijā ir maznozīmīgi.

Jāņem vērā, ka īpaši jutīgo teritoriju ūdeņos nozīmīgs slāpekļa daudzums nonāk pārrobežu pārneses rezultātā. Monitoringa rezultātu ilgtermiņa vērtējums parāda, ka aptuveni pusei nitrātu, ko Lielupe ienes Rīgas jūras līcī, ir Lietuvas izcelsme. Pārrobežu piesārņojums raksturīgs arī Ventas upju baseinu apgabalā.

Vides ministrijā izstrādes stadijā ir likumprojekts **Helsinku konvencijas III pielikuma II daļas “Lauksaimniecības izraisītā piesārņojuma novēršana”** grozījumu ratifikācijai līdz 2010.gada beigām.

Upju baseinu apsaimniekošanas plānos paredzēti papildu pasākumi izkliegtā piesārņojuma mazināšanai, t.sk. rugāju lauki ziemā, buferjoslu ierīkošana, mēslošanas plānošana, kūtsmēslo krātuvju sakārtošana.

Latvija īsteno IPPC direktīvu saskaņā ar likumu „Par piesārņojumu” un Helsinku konvencijas III pielikumu, tāpēc Latvijā nav lauksaimniecības karsto punktu - intensīvās lopu audzēšanas novietnes, kurās netiktu pildītas pārskatītā Helsinku konvencijas III pielikuma prasības.

2008.g. 11.aprīlī nosūtīta HELCOM vēstule Eiropas Komisijai saistībā ar **ES kopējās lauksaimniecības politikas vidējā termiņa pārskatu**, uzsverot nepieciešamību labāk integrēt noteiktas Baltijas jūras vides problēmas un apstiprināt mērķtiecīgus papildu pasākumus lauksaimniecībā, lai samazinātu Baltijas jūras eitrofikāciju.

Latvija iesaistījusies arī starptautiskos projektos:

- 1) „Baltic COMPASS - *Comprehensive Policy Actions and Investments in Sustainable Solutions in Agriculture in the Baltic Sea Region*”, kura mērķis celt ieinteresēto pušu veiktspēju un resursu kapacitāti, lai novērstu eitrofikāciju un sadarbotos dažādos politikas līmeņos, vairotu uzticību starp vides un lauksaimniecības sektoriem. Projekts veidots ar nolūku atbalstīt abpusēji izdevīgus risinājumus lauksaimniecības, vides un lauku uzņēmējdarbības sektoros visā Baltijas jūras reģionā. Projektā līdz ar 22 citu valstu ieinteresētajām organizācijām, institūcijām un zinātniskajiem institūtiem piedalās arī Latvijas Zemnieku Saeima.
- 2) BONUS EEIG projektā „Augu barības elementu noplūdes samazināšana Baltijas jūras baseinā, ietverot nepieciešamās izmaksas piesārņojuma samazināšanai” (RECOCA), kurā piedalās Latvijas Lauksaimniecības universitāte.

Par paveiktajiem un plānotajiem pasākumiem **notekūdeņu no kuģiem samazināšanā** skatīt Jūrlietu segmentā (26. lpp.)

Gaisa izcelsmes biogēnu slodzes samazināšana

Transports, sadedzināšanas iekārtas un lauksaimniecība ir trīs galvenie gaisa izcelsmes slāpekļa avoti. 2008.gadā no kuģiem gaisā tika izmesti ap 6% slāpekļa oksīdu (NOx) no kopējo atmosfēras slāpekļa emisiju nosēdumu Baltijas jūrā. Par paveiktajiem un plānotajiem pasākumiem skatīt Jūrlietu segmentā (26. lpp.).

Plānā valstis vienojās ņemt vērā **atmosfēras slāpekļa emisijas uz Baltijas jūru, pārskatot ANO/EEK Konvencijas par robežšķērsojošu gaisa piesārņošanu lielos attālumos 1999. gada Gēteborgas protokolu un ES Direktīvu 2001/81/EK** par nacionālajām maksimāli pieļaujamām emisijām konkrētām atmosfēras gaisu piesārņojošām vielām. Minētajā direktīvā tiek plānots iekļaut emisijas no kuģiem. Latvija regulāri atskaitās par iepriekš minētās ANO/EEK konvencijas un direktīvas 2001/81/EK ieviešanu. Tomēr, lai īstenotu ANO Ekonomiskās Komisijas un ES plānotās jaunās, stingrākās prasības, Latvijā ir nepieciešams pieņemt jaunus pasākumus gaisu piesārņojošo vielu emisiju samazināšanai no dažādiem gaisu piesārņojošiem avotiem. VPP noteiktais politikas mērķis ir **nodrošināt gaisa kvalitāti atbilstoši normatīvajos aktos noteiktajām prasībām, iesaistot pašvaldības, komersantus un sabiedrību.**

4.2. BĪSTAMĀS VIELAS

Stratēģiskais mērķis - bīstamo vielu neapdraudēta Baltijas jūra

Ekoloģiskie mērķi: 1) bīstamo vielu koncentrācijas tuvas dabiskajam līmenim; 2) visas zivis ir nekaitīgas lietošanai pārtikai; 3) veselīga savvaļas dzīvā daba; 4) radiācijas līmenis, kāš bija pirms Černobiļas AES avārijas.

Jaunākie HELCOM novērojumi vēl joprojām rāda, ka Baltijas jūra ir bīstamo vielu ietekmēta gandrīz visā novērtētajā jūras teritorijā un piekrastes ūdeņos. Bīstamo vielu piesārņojums Baltijas jūras ekosistēmā radies no to pašreizējās lietošanas, neapzinātas rašanās rūpniecībā, mazāka mēroga procesos, mājsaimniecībās sateces baseinā vai ārpus tā, kā arī to pielietošanu vai neapzinātu ražošanu uz jūru balstītos ražošanas uzņēmumos, kā arī konkrētu bīstamu vielu pielietošanu, neapzinātu ražošanu vai ievadi, kas notikusi pirms desmitiem gadu.

Pastāv tādas vielas (nonilfenoli, oktīlifenols un endosulfāns), kas nav regulētas ar starptautisko konvenciju palīdzību, kaut arī pēdējā laikā to iekļaušana sarakstos ir piedāvāta vairākos starptautiskos aktos: Stokholmas konvencijā par noturīgajiem organiskajiem piesārņotājiem (NOP) un protokoliem par NOP un smagajiem metāliem ANO Eiropas Ekonomikas komisijas (ANO/EEK) Konvencijā par robežšķērsojošo gaisa piesārņošanu lielos attālumos (turpmāk - CLRTAP). Dažām no HELCOM prioritārajām vielām nav ne ES, ne globālo starptautisko konvenciju regulējuma, ko varētu piemērot (perfluoroalkilētās vielas (PFA) heksabromciklododekāns (HBCDD) un vidējās ķēdes hlorētie parafīni (MCCP). Tomēr šobrīd tiek apspriesta PFA un HBCDD iekļaušana pie Stokholmas NOP konvencijas un MCCP - ES direktīvas 2002/95/EK (2003. gada 27. janvāris) par bīstamu ķīmisku vielu lietošanas ierobežojumiem elektriskās un elektroniskās iekārtās pārskatīšanā.

Plāna mērķi un rīcības attiecībā uz bīstamajām vielām ir iekļauti VPP. VPP norādīts, ka ķīmisko vielu pārvaldība ir augsta prioritāte gan globālā ziņā, gan ES līmenī, tomēr dažādos atšķirīgos līmeņos – ES dalībvalstīs ir jāievieš Eiropas Parlamenta un Padomes 2006.gada 18.decembra Regula (EK) Nr. 1907/2006, kas attiecas uz ķīmikāliju reģistrēšanu, vērtēšanu, licencēšanu un ierobežošanu (turpmāk - REACH), kamēr pārējā pasaulē cenšas ieviest juridiski nesaistošu Stratēģisko pieeju ķīmisko vielu pārvaldībai (turpmāk – SAICM). Lai īstenotu REACH regulas mērķus, ir nepieciešama regulas īstenošanā iesaistīto iestāžu cieša sadarbība gan nacionālā, gan ES līmenī. 2010.gadā dalībvalstīm būs jāsniedz pirmais ziņojums Eiropas Komisijai par Regulas ieviešanu, kurā viena no sadaļām būs veltīta īstenošanas iestāžu sadarbības, darba koordinācijas un informācijas apmaiņas mehānismiem.

Latvija sekmīgi veic REACH īstenošanas pasākumus, bet attiecībā uz SAICM īstenošanu, nepieciešama plašāka informācija par ķīmisko vielu drošu un kontrolētu apriti kaimiņvalstīs, jo šāda informācija ļautu daudzkārt samazināt prioritāro vielu pārrobežu monitoringa izmaksas.

Īstenojot Eiropas Parlamenta un Padomes Regulā (EK) Nr.850/2004 (2004.gada 29.aprīlis) par noturīgiem organiskajiem piesārņotājiem, ar ko groza Direktīvu 79/117/EEK noteikto, Latvija ir izvēlējusies iespēju līdz 2010.gada beigām pilnībā izņemt no apgrozības polihlorinētos bifēnīlus (turpmāk - PHB) saturošus

transformatorus un kondensatorus, kā arī ieviest atbilstošu vadības sistēmu. ES tuvākajā laikā plāno apstiprināt juridiski saistošus ierobežojumus dzīvsudraba izmantošanai, kā arī citu smago metālu izmantošanas kontrolei, kas varētu stāties spēkā pēc 2010.gada.

HELCOM Plānā ietverti pasākumi bīstamo ķīmisko vielu pārvaldības uzlabošanai visā Baltijas jūras sateces baseinā un reaģētspējas kapacitātes paaugstināšanai bīstamo vielu un naftas produktu noplūžu seku likvidācijai. Tādēļ piekrastes pašvaldībās svarīgi plānot atbilstošas teritorijas jūras krastā, lai nodrošinātu piesārņojuma savākšanu un transportēšanu.

Eiropas Parlamenta un Padomes 16.12.2008. direktīvas 2008/105/EK par vides kvalitātes standartiem ūdens resursu politikas jomā (Prioritāro vielu direktīva) un ar ko groza un sekojoši atceļ Padomes direktīvas 82/176/EEK, 83/513/EEK, 84/156/EEK, 86/280/EEK, un ar ko groza Direktīvu 2000/60/EK, prasības tiks pārņemtas Latvijas normatīvajos aktos līdz 2010.g. jūlijam.

Tomēr, kā liecina HELCOM jaunākie novērtējumi, vairums no Plānā noteikto prioritāro bīstamo vielu Latvijas jūras ūdeņos un biotā sastopamas ļoti zemās koncentrācijas vai arī nav sastopamas vispār.

Latvija ir piedalījusies vai turpina piedalīties vairākos **starptautiskos projektos**, kas veicinās Plāna mērķu sasniegšanu:

- 1) Projekts „Bīstamo vielu sastopamības skrīnings jūras vidē” (2008 – 2009, Ziemeļu Ministru padomes finansējums) sadarbībā ar citām HELCOM valstīm.
- 2) ES Baltijas jūras reģiona programmas finansētā projekta „Bīstamo vielu kontrole Baltijas reģionā” (*Control of hazardous substances in the Baltic Sea region (COHIBA)*) ietvaros tiks īstenots Plāna bīstamo vielu saraksta 11 vielu/vielu grupu apsekojums Latvijā laikā no 2009.gada janvāra līdz 2011.gada decembrim. Projekta partneri no Latvijas ir Baltijas Vides Forums (BEF) - Latvija un Latvijas Hidroekoloģijas institūts. Projekta ietvaros tiks veikta inovatīvu toksicitātes noteikšanas principu izveide, balstoties uz izmaksu ziņā efektīvu monitoringa praksi, kuras pamatā ir pilna izplūdes novērtējuma (*whole effluent assessment*) pieeja. Projekts būtiski paaugstinās Baltijas jūras valstu spējas īstenot saistības saskaņā ar ES Ūdens struktūrdirektīvu un Jūras stratēģijas pamatdirektīvu.
- 3) LIFE+ Projektā „Baltijas valstu rīcība, lai samazinātu prioritāro bīstamo vielu piesārņojumu Baltijas jūrā” (*"Baltic Actions for Reduction of Pollution of the Baltic Sea from Priority Hazardous Substances"*, *BaltActHaz*) (01.01.2009 – 31.12.2011.) Projekta partneris BEF- Latvija.
- 4) Kohēzijas fonda līdzfinansētā projekta „Tehniskā palīdzība Latvijas pašvaldību ūdenssaimniecības attīstības projektiem” ietvaros 01.09.2009. uzsākts pētījums „Nitrātu, prioritāro un bīstamo vielu apsekojums virszemes un pazemes ūdensobjektos”. Rezultātā tiks iegūta trūkstošā informācija par prioritāro un bīstamo vielu izplatību un piesārņojuma līmeni ūdensobjektos (tai skaitā sedimentos un biotā), identificēti prioritāro un bīstamo vielu piesārņojuma riskam pakļautie virszemes ūdensobjekti, potenciālā piesārņojuma avoti, novērtēti bīstamo piesārņotāju pārrobežu pārnese un noskaidrota piesārņojuma slodze uz Rīgas līci un Baltijas jūru.
- 5) Projekta „Baltijas valstu rīcība, lai Baltijas jūrā samazinātu piesārņojumu ar prioritārajām bīstamajām vielām” (*BaltActHaz*) ietvaros ir izstrādāta *BaltActHaz* sabiedrības informēšanas stratēģija. Šī stratēģija izskaidro, kādu pieeju izmantot

sabiedrības dažādajām mērķa grupām tik sarežģītā jautājumā kā prioritārās bīstamās vielas – piesārņojumā, kas lielākoties nav saskatāms ar neapbruņotu aci. stratēģija tika izveidota, apzinot Rietumeiropas valstu pieredzi šajā sektorā un piemērojot to specifiskajiem vietējiem apstākļiem ar visu trīs Baltijas valstu pārstāvju palīdzību. Stratēģija attiecas ne tikai uz šī projekta rezultātu izplatīšanu, bet arī būs noderīga pielietošanai līdzīgām aktivitātēm nākotnē.

Lai risinātu problēmas, kas saistītas ar identificētajiem būtiskajiem bīstamo vielu avotiem, HELCOM regulārā darba ietvaros ir izstrādātas un HELCOM 31.sanāksmē 2010.gada 4.-5.martā atbalstītas jaunas rekomendācijas: par HELCOM mērķa attiecībā uz bīstamajām vielām īstenošanu; attiecībā uz pareizu atkritumu apglabāšanu poligonos un apsaimniekošanu; par baterijām un dzīvsudrabu, kadmiju un svinu saturošām tukšajām baterijām. Saistībā ar nepieciešamību izvērtēt **turpmākās prasības smago metālu satura samazināšanai no enerģijas ražošanas un rūpnieciskajām sadedzināšanas iekārtām**, Latvijā spēkā ir Ministru kabineta noteikumi Nr. 294 „Kārtība, kādā piesakāmas A, B un C kategorijas piesārņojošas darbības un izsniedzamas atļaujas A un B kategorijas piesārņojošo darbību veikšanai”, kas nosaka priekšnosacījumus A kategorijas piesārņojošās darbības pieteikšanai, kā arī nosacījumus uz kuru pamata izsniedz atļauju A kategorijas piesārņojošās darbības veikšanai un nosacījumus labākās pieejamās tehnikas lietošanai.

Tiek plānota nacionālā ķīmisko produktu reģistra jaunas versijas izstrāde. Kopā ar Eiropas Ķīmisko vielu aģentūru (ECHA) norit darbs pie nacionālās kompetentās iestādes (valsts SIA LVĢMC) pieslēguma izveides REACH Informācijas tīkla sistēmā. Pirmo Ziņojumu Eiropas Komisijai par REACH prasību ieviešanu Latvijā iesniegs 2010.gada 1.jūnijā. Latvijai, kā ES dalībvalstij, ir saistoša REACH Regula, kuras pielikumi nosaka ierobežojumus konkrētām arī HELCOM Plānā noteiktajām ķīmiskajām vielām. Šobrīd Eiropas Ķīmikāliju aģentūra stingrai kontrolei ir ieteikusi HBCDD. Citas vielas tiek pārskatītas.

Plāns uzdod līdz 2009. gadam izvērtēt iespēju noteikt kadmija satura ierobežojumu mēslošanas līdzekļos. Latvijā kadmija pieļaujamo saturu mēslošanas līdzekļos nosaka MK 2006.gada 27.jūnija noteikumi Nr.530 „Mēslošanas līdzekļu identifikācijas, kvalitātes atbilstības novērtēšanas un tirdzniecības noteikumi”. Tie nosaka maksimāli pieļaujamo kadmija saturu fosforu saturošos minerālmēslos un organiskos un organominerālmēslos. HELCOM regulārā darba ietvaros izstrādāta un HELCOM 31.sanāksmē 2010.gada martā atbalstīta rekomendācija par kadmija saturu minerālmēslos.

Runājot par **stingru ierobežojumu dzīvsudraba izmantošanai produktos un procesos piemērošanu, kā arī atbalstu turpmāku ierobežojumu noteikšanai un, ja iespējams, pilnībā aizliedzot dzīvsudraba izmantošanu produktos un procesos**, jāuzsver, ka Latvija ir piedalījies direktīvas 2007/51/EK un regulas (EK) Nr. 1102/2008 izstrādāšanā. Dzīvsudrabu saturošo spuldžu otrreizējā pārstrāde Latvijā notiek jau vairāk kā 20 gadus, tādejādi nodrošinot dzīvsudrabu saturošo produktu izņemšanu no apgrozības.

Plāns uzdod HELCOM dalībvalstīm veicināt un atbalstīt **jaunu kandidātvielu noteikšanu un to iekļaušanu** ANO/EEK Konvencijas par robežšķērsojošo gaisa piesārņošanu lielos attālumos 1998. gada Orhūsas protokolā par NOP un 2001. gada Stokholmas konvencijā par noturīgajiem organiskajiem piesārņotājiem, ņemot vērā atbilstošus novērtējumus, jo īpaši to ietekmi uz jūras vidi. Latvija atbalsta Eiropas Komisijas un pārējo dalībvalstu iniciatīvas Stokholmas konvencijas jomā. Latvija ir ratificējusi Stokholmas konvenciju 2004.gadā un „Nacionālais Stokholmas

konvencijas ieviešanas plāns 2005 – 2020" ir apstiprināts MK 31.03.2005. ANO Attīstības Programmas projekta „PHB saturošu iekārtu savākšana un utilizācija videi draudzīgā veidā” ietvaros 2008.-2009.gadā veikts pētījums „Noturīgo organisko piesārņotāju koncentrācijas un to izmaiņas komunālo notekūdeņu dūņās”. Projekta galvenais mērķis ir novērst PHB noplūdi no strādājošām un novecojušām elektroierīcēm, un nodrošināt videi drošu atbrīvošanos no PHB saturoša aprīkojuma un atkritumiem.

Vispārējās saskaņotās ķīmisko vielu klasifikācijas un marķēšanas sistēmas ieviešanas (*Globally Harmonised System — GHS*) un drošības datu lapu sagatavošanas vadlīniju ievērošanas jomā Latvija darbojas atbilstoši Eiropas Parlamenta un Padomes Regulai (EK) 1272/2008 par vielu un maisījumu klasifikāciju, marķēšanu un iepakojumu, ar ko groza un atceļ direktīvas 67/548/EEK un 1999/45/EK un groza regulu (EK) Nr.1907/2007. Regulas II, III un IV nodaļa tiks attiecināta attiecībā uz vielām – no 2010. gada 1. decembra, un attiecībā pret maisījumiem – no 2015. gada 1. jūnija.

Plāns uzdod arī veicināt **stratēģisko pieeju starptautiskajai ķīmisko vielu pārvaldībai (SAICM)** ne vēlāk kā līdz 2010. gadam un iesaistīties tās reģionālās īstenošanas procesā. Pirmā Centrāleiropas un Ziemeļeiropas (CEE) reģionālajā sanāksmē par SAICM, kas notika 4. -6.12.2006. Rīgā, izstrādāja vadlīnijas reģionālajiem pārstāvjiem, nodibināja grupu, kas darbosies kā tilts informācijas apmaiņai starp reģionālo centru un reģiona pārstāvjiem, kā arī pieņēma reģionālo nostāju par finansiālo atbalstu un tehnisko sadarbību.

Lai izveidotu Plānā noteikto **bioloģisko efektu monitoringu** ar mērķi veicināt ticamu ekosistēmas stāvokļa novērtējumu, Latvijas Hidroekoloģijas institūts un Latvijas Universitātes Bioloģijas institūts kā sadarbības partneri piedalās BONUS EEIG projektā „Antropogēno stresu bioloģiskā ietekme uz Baltijas jūras ekosistēmu: instrumenti ekosistēmas stāvokļa novērtēšanai” (BEAST) (2008 - 2011). BEAST projekta mērķis ir izstrādāt saskaņotus pasākumus ķīmiskā piesārņojuma un līdzekļu piemērošana, lai noteiktu cilvēku izraisīto slodzi uz Baltijas jūras ekosistēmu. Rezultāti tiks paziņoti nacionālajām un reģionālajām ieinteresētajām pusēm un tiks nodibināta sadarbība ar HELCOM MONAS.

Latvija piedalās HELCOM MORS-PRO programmā atbilstoši HELCOM rekomendācijai 26/3, kas nosaka prasības **radioaktīvo vielu monitoringam** Baltijas jūrā. Atbilstoši MK 2009.03.11. rīkojumam Nr. 187 „Par Vides monitoringa programmas pamatnostādņēm 2009.–2012.gadam” Vides monitoringa programmas Ūdeņu monitoringa programmas ietvaros tiek veikts virszemes un jūras ūdeņu radioaktivitātes monitorings.

Latvija ir ratificējusi (09.10.2003.) Starptautisko konvenciju par kuģu kaitīgo pretapaugšanas sistēmu kontroli (turpmāk - AFS konvencija). Konvencija stājās spēkā 2008.gada 17.septembrī. AFS konvencijas prasību ieviešanas kontrolei Latvijas jūras administrācija (LJA) jau veic un turpinās veikt pārbaudes uz kuģiem gan Ostas valsts kontroles, gan karogvalsts ietvaros. 2010.gada 19.janvārī ir apstiprināti MK noteikumi Nr.57 “Noteikumi par kuģu pretapaugšanas sistēmu izmantošanu”. Noteikumi paplašinās AFS konvencijas un Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (EK) Nr. 782/2003 prasību pielietojumu. Alvorganiskos savienojumus nedrīkstēs izmantot arī uz Latvijā reģistrētiem kuģiem, kas mazāki par 400 BT un īsāki par 24 metriem.

4.3. BIOĻĢISKĀ DAUDZVEIDĪBA UN DABAS SAGLABĀŠANA

Stratēģiskais mērķis - labvēlīgs Baltijas jūras bioloģiskās daudzveidības saglabāšanas stāvoklis

Ekoloģiskie mērķi: 1) dabiskas jūras un piekrastes ainavas; 2) attīstīties spējīgas un samērīgas augu un dzīvnieku kopienas; 3) dzīvotspējīgas sugu populācijas.

Kā liecina HELCOM Bioloģiskās daudzveidības tematiskais novērtējums (2009, BSEP 116A, 116B) kopumā bioloģiskās daudzveidības stāvoklis Baltijas jūras lielākajā daļā cilvēka darbības ietekmes rezultātā joprojām nav apmierinošs. Salīdzinot ar piekrasti, zemūdens bioloģiskā daudzveidība joprojām prasa turpmākus pētījumus. Izstrādes stadijā (2009 – 2013.g.) esošais HELCOM Baltijas jūras sugu „sarkanais saraksts” papildinās kopīgo zināšanu bāzi. 2010.gada februārī bija noteiktas pavisam 159 Baltijas jūras aizsargājamām teritorijas (BSPA), kas ir 10,3 % no Baltijas jūras teritorijas jeb 12 % kopā ar ES Natura 2000 jūras teritorijām. Tādējādi Baltijas jūras reģions jau šobrīd pārsniedz globāli noteikto 10 % mērķa sasniegšanu līdz 2012.gadam.

Dabiska jūras un piekrastes ainava

Plāns uzdod līdz 2010. gadam sadarbībā ar citām attiecīgām starptautiskām institūcijām izstrādāt un līdz 2012. gadam pārbaudīt, piemērot un izvērtēt **plaša mēroga starpnozaru jūras telpiskās plānošanas principus, pamatojoties uz ekosistēmas pieeju**. Latvija piedalījās HELCOM / VASAB (Vīzija un stratēģijas apkārt Baltijas jūrai - Baltijas jūras reģiona 11 valstu sadarbība telpiskās plānošanas un attīstības jomā un kurā no Latvijas pārstāvēta Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministrija (RAPLM)) jūras telpiskās plānošanas (turpmāk - JTP) kopējo principu izstrādāšanā. Šos Baltijas jūras reģiona kopējos JTP principus plānots iesniegt apstiprināšanai HELCOM ministru sanāksmē Maskavā. Pašlaik tiek veidota kopīga HELCOM un VASAB darba grupa par jūras telpisko plānošanu. Darba grupas plānotie uzdevumi ir JTP veicināšana reģionā un VASAB Ilgtermiņa perspektīvas un Plāna un saistīto HELCOM rekomendāciju īstenošanas sekmēšana.

Ir izstrādāta koncepcija „Telpiskās plānošanas sistēmas attīstības koncepcija” (apstiprināta ar MK 2009.gada 15.jūlija rīkojumu Nr.474 „Par Telpiskās plānošanas sistēmas attīstības koncepciju”), kas uzsvēr nepieciešamību veikt jūras telpisko plānošanu, neskatoties uz to, ka normatīvie akti šobrīd to neparedz. Likumprojektā „Teritorijas attīstības plānošanas likums” (izsludināts Valsts sekretāru sanāksmē 2010.gada 4.februārī (VSS-159)) iestrādāta norma, kas paredz izstrādāt jūras telpisko plānojumu. Likumprojekts šobrīd atrodas saskaņošanas procesā. Arī likumprojekts „Likums par Latvijas Republikas kontinentālo šelfu, ekskluzīvo ekonomisko zonu un jūras vides aizsardzību” paredz jūras telpisko plānošanu kā instrumentu ekosistēmas pieejas piemērošanai.

Latvija (partneris BEF- Latvija) piedalās starptautiskajā projektā „Jūras telpiskās plānošanas ieviešana Baltijas jūrā” (BaltSeaPlan) (2009 – 2012), lai izstrādātu, ieviestu un īstenotu starptautiski saskaņotu jūras telpisko plānošanu visā Baltijas jūras reģionā jeb palīdzēt Baltijas jūras reģiona valstīm ieviest JTP ciklu

realitātē. Pašlaik ir veikts Latvijas attiecīgo nozaru stratēģisko dokumentu izvērtējums par to, kā tie ietekmē jūras telpas izmantošanu. Viena no projekta demonstrācijas teritorijām ir Kurzemes rietumu piekraste.

Līdz jūras telpiskā plānojuma izstrādei, dabas aizsardzības prasību un saimnieciskās darbības ietekmes līdzsvarošanai, līdz 2010.gada beigām, pamatojoties uz 2010.gada 9.marta MK sēdes protokollēmumu Nr.12 41.§ „Par MK 2009.gada 10.februāra sēdes protokollēmuma (prot. Nr.11 36. §) „Ekonomikas ministrijas priekšlikumi par valsts suverēno tiesību izmantošanu LR kontinentālajā šelfā un ekskluzīvajā ekonomiskajā zonā” izpildi” 1.4. apakšpunktu, tiks izstrādāti MK noteikumi, kas noteiks būvniecības kārtību jūras ūdeņos.

Līdz 2009. gadam jau *Natura 2000* un *Emerald* norādītās jūras vietas vajadzības gadījumā bija jānosaka par **HELCOM Baltijas jūras aizsargājamām teritorijām (BSPA)** un līdz 2010. gadam jānosaka papildu Baltijas jūras aizsargājamās teritorijas, īpaši jūras rajonos ārpus teritoriālajiem ūdeņiem. Ar 2010.gada 5.janvāra MK noteikumiem Nr. 17 „Noteikumi par aizsargājamām jūras teritorijām” noteiktas septiņas aizsargājamās jūras teritorijas Latvijas Republikas teritoriālajā jūrā, no kurām četras izvietotas Rīgas līcī, trīs izvietotas Baltijas jūras atklātajā daļā.

Plāns uzdod **novērtēt Baltijas jūras aizsargājamo teritoriju tīkla ekoloģisko mijiedarbību ar *Natura 2000* jūras vietām** (atbilstoši HELCOM/ OSPAR kopīgajai darbības programmai saskaņā ar 2003.gada Ministru Deklarāciju). Atsevišķas HELCOM aizsargājamās jūras teritorijas pārklājas ar *Natura 2000* jūras teritorijām. Tās ir: Aizsargājamā jūras teritorija „Nīda-Pērkone” pārklājas ar dabas parku „Pape” un „Bernāti”. Aizsargājamā jūras teritorija „Rīgas līča rietumu piekraste” pārklājas ar dabas parku „Engures ezers” un Ķemeru nacionālo parku. Aizsargājamā jūras teritorija „Vitrupe- Tūja” pārklājas ar dabas liegumu „Vidzemes akmeņainā jūrmala”.

Izstrādāti **dabas aizsardzības plāni** divām veidojamajām teritorijām, kuras pārklājas ar jau esošajām BSPA: „Nīda – Pērkone” (pārklājas ar BSPA „Pape – Pērkone”) un „Rīgas līča rietumu piekraste” (pārklājas ar BSPA „Kaltene - Engure”).

Lai izstrādātu detalizētas Baltijas jūras ainavu kartes, pamatojoties uz esošo informāciju, ir uzsākts darbs HELCOM ietvaros.

Attīstīties spējīgas un līdzsvarotas augu un dzīvnieku kopienas

Lai līdz 2011. gadam atjauninātu informāciju par visu **Baltijas jūras biotopu klasifikācijas sistēmu**, 2010.gadā tika izdota rokasgrāmata ES aizsargājamo biotopu noteikšanai Latvijā. Latvija piedalās HELCOM Baltijas jūras sugu sarkanā saraksta izstrādes projektā, lai līdz 2013. gadam atjauninātu informāciju par **HELCOM sarkanajā sarakstā iekļautajiem Baltijas jūras reģiona biotopiem un biotopu kompleksiem**.

HELCOM ietvaros uzsākta **biotopu kartēšana**, kas saskaņā ar Plānu jāpaveic līdz 2013. gadam. LIFE-Daba projekta „Jūras aizsargājamās teritorijas Baltijas jūras austrumu daļā” tika veikta biotopu kartēšana Latvijas teritoriālajos un iekšējos jūras ūdeņos, lai noteiktu potenciālās *Natura 2000* vietas.

Dzīvotspējīgas sugu populācijas

Lai izveidotu pilnīgu HELCOM Baltijas jūras sugu sarkano sarakstu, Latvija sagatavojusi sākotnējo sugu sarakstu un nosūtījusi HELCOM.

Darbs pie **nekomerciālo zivju sugu saglabāšanas stāvokļa novērtējuma izstrādādes** tika veikts HELCOM FISH projekta ietvaros, taču nepietiekamu datu un finansējuma dēļ netika pabeigts. Ja tiks atrasts finansējums, tad šī aktivitāte turpināsies. Dati par šo sugu izplatību un sastopamību daļēji iegūstami no zivju pētnieciskajām uzskaitēm.

Nemot vērā 1991.gada Līgumu par mazo vaļveidīgo sugu saglabāšanu Baltijas jūrā un Ziemeļjūrā (*ASCOBANS*), līdz 2010.gadam jāturpina izstrādāt koordinētu **ziņošanas sistēmu un datu bāzi par Baltijas cūkdelfīna novērošanas vietām, piezveju un gadījumiem, kad tas uzskrējis uz sēkļa**. Saskaņā ar 2004.gada 26.aprīļa Padomes Regulu (EK) Nr.812/2004, ar ko nosaka pasākumus attiecībā uz vaļveidīgo nejaušu nozveju zvejniecībā, veikti novērojumi 2007. un 2008.gadā, kā arī plānoti 2010.gadā. Saskaņā ar regulas prasībām Latvijas zvejnieki ir veikuši arī dreifējošo tīklu nomaiņu, kā arī uz kuģiem tiek izvietoti novērotāji. Šajā laika posmā cūkdelfīnu nejauša nozveja netika novērota.

Lai sekmētu papildu metožu izstrādi novērtēšanai un ziņošanai par zvejniecības ietekmi uz bioloģisko daudzveidību, nepieciešams veicināt izpēti. Latvijas Nacionālās zivsaimniecības datu vākšanas programmas 2009.- 2010.gadam ietvaros tiek veikta zvejas novērošana un bioloģisko datu ievākšana gan Baltijas jūrā, gan piekrastes ūdeņos. Tā nodrošina informāciju par rūpnieciski nozīmīgo zivju sugu krājumu stāvokli. Kompleksi pētījumi par zvejas ietekmi uz bioloģisko daudzveidību jūras piekrastē nenotiek.

Nepieciešams izstrādāt un īstenot efektīvu monitoringa un ziņošanas sistēmu par piezvejas putniem un zīdītājiem. Dati par putnu un jūras zīdītāju piezveju tiek vākti no zvejniekiem - novērotājiem Latvijas piekrastes ūdeņos. Saskaņā ar MK noteikumiem Nr.296 „Noteikumi par rūpniecisko zveju teritoriālajos ūdeņos un ekonomiskās zonas ūdeņos”, zvejniekiem jāziņo par iezīmētu vai retu zivju un putnu, kā arī jūras zīdītāju noķeršanu un jāveic attiecīgi ieraksti zvejas žurnālā.

Plāns uzdod izstrādāt un ieviest **zivsaimniecības pārvaldības pasākumus aizsargājamās Baltijas jūras reģiona teritorijās** un līdz 2010.gadam īstenot ar saglabāšanu saistītos mērķus. No 2005.līdz 2009.gadam īstenotā LIFE-Daba projekta „Jūras aizsargājamās teritorijas Baltijas jūras austrumu daļā” ietvaros tika veikts rūpnieciskās zvejas ietekmes novērtējums. Tā rezultātā tika secināts, ka, lai īstenotu ar šīm teritorijām saistītos saglabāšanas mērķus, nekādi papildus zvejas pārvaldības pasākumi pie pašreizējās zvejas intensitātes un attīstības tendencēm nav nepieciešami (ar to saprotot, ka šobrīd spēkā esošās zveju regulējošās normatīvo aktu prasības nodrošina minimālu zvejas ietekmi uz dabas vērtībām jūras aizsargājamās teritorijās).

Atbilstoši ES Kopējās zivsaimniecības politikas principiem izstrādāta Rīcības programma Eiropas Zivsaimniecības fonda atbalsta ieviešanai Latvijā 2007. – 2013.gadam (apstiprināta ar veiktajiem grozījumiem 16.06.2009.).

Aizsargāt Baltijas jūras roņu populāciju ilgtermiņa dzīvotspēju atbilstoši HELCOM rekomendācijai 27-28/2, ievērojot tās galvenos pārvaldības principus. Roņu drošu zvejas rīku izmantošanu Latvijas piekrastē būtiski ierobežo to augstā cena. Iespējamie ienākumi no zvejas ir par mazu, lai šādu zvejas rīku iegāde atmaksātos. Nepieciešama šo rīku iegādes subsidēšanas programma un/vai jāveicina un jāatvieglo piekrastes zvejnieku piekļuve Eiropas Zivsaimniecības fonda līdzekļiem, kas palīdzētu iegādāties roņu drošas konstrukcijas zvejas rīkus.

Baltijas jūrai jāklūst par paraugu labai cilvēku darbības pārvaldībai, un iesakām, lai visa zivsaimniecības pārvaldība tiek izstrādāta un īstenota, pamatojoties uz **ekosistēmas pieeju**, ar mērķi uzlabot ilgtspējīgas izmantošanas un jūras dabisko resursu aizsardzības līdzsvaru. Kompetentajām zivsaimniecības iestādēm līdz 2021.gadam būtu jānodrošina to, ka **visas komerciāliem mērķiem izmantojamās zivju sugas atbilst bioloģiskās drošības noteikumiem**, sasniedz maksimālo ilgtspējīgo ieguvu (*Maximum Sustainable Yield — MSY*), ir sastopamas to dabiskajā izplatības areālā visā lieluma un vecuma diapazonā. Latvija šajā jomā darbojas saskaņā ar ES normatīvajiem aktiem un piedalās dažādu iniciatīvu apspriešanā un noteikumu izstrādē. Saskaņā ar komentāriem par Zaļo grāmatu par Kopējās Zivsaimniecības politikas reformu, kas iesniegti Eiropas Komisijai 30.12.2009., Latvija ir izteikusi viedokli, ka, lai samazinātu zvejas ietekmi uz zivju resursiem līdz tiktu pakāpeniski sasniegts tāds MSY apjoma līmenis, pie kura izveidojas optimāla resursu struktūra, tuvākajā laikā varētu būt nepieciešami pasākumi, kuru rezultātā nāksies ievērojami samazināt zvejniekiem paredzētās zvejas iespējas, kas noteikti radīs negatīvas sociāli ekonomiskās sekas un esošajā ekonomiskajā situācijā var būt ļoti bīstamas no zivsaimniecības atkarīgajos reģionos. Tāpēc vispirms ir veicama atbilstoša risku analīze un izvērtējums, nosakot, cik lielu negatīvo ekonomisko ietekmi pieļaujams izraisīt, kā arī paralēli jāizstrādā priekšlikumi negatīvo seku līdzsvarošanai un novēršanai.

Bez tam pašreiz ekosistēmās un ar tām saistītajos zivju resursos notiekošās krasās izmaiņas, ļoti iespējams tik pat lielā mērā izraisa vides apstākļi, nevis tikai zvejas ietekme. Piemēram, Baltijas jūrā vides apstākļi jau aptuveni 20 gadus ir nelabvēlīgi mencas krājumu atražošanai, un ir grūti izvērtēt, kādas svārstības krājumiem varētu būt ilgtermiņā, pat ja zveja tiktu krasi ierobežota vai pārtraukta. Šādā situācijā ir ārkārtīgi grūti noteikt un pamatot MSY mērķa līmeņus, kuru sasniegšanas process noteikti varētu būt ļoti sāpīgs zivsaimniecības nozarei. Tādēļ Latvija uzskata, ka paralēli zvejas iespēju samazināšanai u. tml. darbībām būtu aktīvi jāstrādā arī pie vides situācijas uzlabošanas pasākumiem. Tādējādi tiktu ātrāk sasniegts MSY līmenis, vienlaikus samazinot ierobežojošo pasākumu slogu uz zvejniecības sektoru.

Papildus, atbilstoši piešķirtā finansējuma apjomam ikgadēji tiek veikts zvejas intensitātes novērtējums, kā arī komerciāli izmantojamo zivju krājumu stāvoklis. Atbilstoši tam tiek izstrādāti arī priekšlikumi zvejas regulēšanai.

Lai līdz 2010.gadam izstrādātu ilgtermiņa pārvaldības plānus par komerciāliem mērķiem izmantojamiem zivju krājumiem (lašiem, taimiņiem, pelaģiskām sugām (brētliņām un siļķēm) un plekstveidīgo zivju sugām), Latvija darbojas saskaņā ar ES normatīvajiem aktiem un piedalās dažādu iniciatīvu apspriešanā un noteikumu izstrādē. Attiecībā uz Baltijas jūras lašu pārvaldības plāna projekta izstrādi- Latvija 30.04.2009. tika nosūtījusi atbildes uz jautājumiem par plāna mērķiem, aptvērumu u.c., pirms tam organizējot 2 sanāksmes ar iesaistītajām NVO un valsts institūcijām. Par Baltijas jūras pelaģisko sugu pārvaldības plāna izstrādes nepieciešamību šobrīd tiek gatavoti komentāri un sanāksmē ar NVO un valsts institūcijām panākta vienošanās par Latvijas vispārējo viedokli par plāna izstrādi. Viedoklis tika pausts ICES attiecīgā jautājuma sanāksmē 15.04.2010. un Baltijas jūras reģionālajā padomdevēju padomē 15.05.2010.Savukārt par pārvaldības plānu plekstveidīgo sugām šobrīd iniciatīvu no Eiropas Komisijas puses nav. Latvija aizsargā plekstes nacionālajā līmenī, nosakot zvejas liegumu laikus u.tml. pasākumus saskaņā ar Padomes Regulā (EK) Nr. 1226/2009 ar ko 2010. gadam nosaka konkrētu

zivju krājumu un zivju krājumu grupu zvejas iespējas un ar tām saistītus nosacījumus, kuri piemērojami Baltijas jūrā, kā arī MK noteikumiem Nr.296 „Noteikumi par rūpniecisko zveju teritoriālajos ūdeņos un ekonomiskās zonas ūdeņos” . Līdz 2008.gadam ik gadus tika noteikti arī zvejas limiti šīm sugām.

Plāns nosaka ieviest papildu zivsaimniecības pārvaldības pasākumus, lai:

- līdz 2012.gadam nodrošinātu, ka visas nozvejotās sugas un piezvejas sugas, ko nevar atbrīvot dzīvas vai bez ievainojumiem, tiek izkrautas krastā un iekļautas ziņojumā -

Pēc vairākām sanāksmēm, kurās piedalījās arī Latvijas eksperti, par zivju izmetumu samazināšanu Baltijas jūrā, Padomes regulā (EK) Nr. 1226/2009 ar ko 2010. gadam nosaka konkrētu zivju krājumu un zivju krājumu grupu zvejas iespējas un ar tām saistītus nosacījumus, kuri piemērojami Baltijas jūrā, iestrādāts aizliegums par mencu izmetumiem zvejojot Baltijas jūrā. Lai atrisinātu problēmas ar izkrāvumiem, š.g. Eiropas Komisija organizē sanāksmes par šo tēmu (pirmā- 22.- 23.04.2010.).

- pastāvīgi rūpētos par papildu/uzlabotiem vietas un/vai laika liegumiem, kas būtu pietiekami lieli un ilgi, lai zivsaimniecības novērstu nārstojošu zivju un zivju mazuļu izķeršanu -

Pateicoties klimatisko apstākļu īpatnībām, katru gadu iespējama lielāka vai mazāka nobīde dažādu zivju sugu nārsta perioda sākumam un beigām. Par cik nārsta liegumi ir fiksēti LR MK noteikumos, augstāk minētā mērķa sasniegšanai katru gadu būtu ļoti operatīvi pāris nedēļu laikā jāveic izmaiņas MK noteikumos par rūpniecisko zveju, kā arī jānodrošina operatīva un plaša informācijas izplatīšana tālāk zvejniekiem un makšķerniekiem. Ar esošo finansējumu nav iespējams veikt tik plašus jūras un zivju populāciju novērojumus lai spētu katru gadu precīzi prognozēt katrai sugai nārsta sākumu un beigas. Atsevišķas zivju sugas tiek zvejotas tieši nārsta laikā, kad tās koncentrējas noteiktās teritorijās.

- līdz 2012.gadam izveidotu papildu pastāvīgus liegumus, kas būtu pietiekami lieli un ilgi, lai zivsaimniecības novērstu ārpusmērķa sugu izķeršanu un aizsargātu svarīgus vairošanās un barošanas apgabalus un ekosistēmu –

Latvijā spēkā esošā zvejas likumdošana jau nodrošina pietiekamu ārpusmērķa sugu aizsardzību. Barošanās apgabali dabā nav strikti noteikti un to svarīgums būtiski atšķiras atkarībā no zivju sugas. Jūras teritorijas ar augstāko kvalitāti jau ir apstiprinātas kā Natura 2000 jūras teritorijas un esošā zvejas intensitāte nerada draudus to kvalitātei.

- līdz 2012.gadam tiktu turpināta un īstenota lašu un jūras foreļu audzēšanas un atjaunošanas prakse, tādējādi aizsargājot dabisko savvaļas krājumu ģenētisko daudzveidību –

Tiek izstrādāta jauna zivju resursu atražošanas valsts programma, kur būtu iespējams iekļaut ar ģenētiskās daudzveidības saglabāšanu saistītus savvaļas populāciju aizsardzības principus. Pētījumi šajā jomā netiek veikti.

- steidzami tiktu ieviesti pasākumi, lai līdz 2012.gadam samazinātu mazizmēra zivju un ārpusmērķa sugu piezveju, Esošā zvejas regulēšanas likumdošana paredz pietiekoši daudz pasākumu, lai uzlabotu zvejas selektivitāti.

- izvērtējot pašreizējo tehnisko pasākumu efektivitāti, līdz 2008.gadam samazinātu cūkdelfīnu nozveju un ieviestu atbilstošas jaunas tehnoloģijas un pasākumus -

LIFE-Daba projekta „Jūras aizsargājamās teritorijas Baltijas jūras austrumu daļā” ietvaros tika konstatēts, ka Baltijas jūras austrumu daļā tie ir ārkārtīgi reti un to atrašanās šajā jūras reģionā ir nejauša. Jūrā ievietotās autonomās cūkdelfīnu akustisko signālu reģistrējošās ierīces projekta realizācijas laikā 2 gadu periodā neregistrēja nevienu cūkdelfīna īpatni. Līdz ar to īpašu cūkdelfīnu aizsardzības pasākumu un tehnoloģiju ieviešana Latvijas teritoriālajos un ekonomiskās zonas ūdeņos no zinātnes viedokļa nav pamata. Pēdējos 20 gados zināmi divi cūkdelfīnu nejaušas noķeršanas gadījumi, par ko ziņojuši Latvijas zvejnieki.

Kopš 2010. gada 1. janvāra Latvija ievieš Padomes Regulā (EK) Nr. 1005/2008, ar ko izveido Kopienas sistēmu, lai **aizkavētu, novērstu un izskaustu nelegālu, neregistrētu un neregulētu zveju** noteiktās prasības. Tās iestrādātas Ministru kabineta 02.06.2008. noteikumos Nr. 503 „Noteikumi par zivju izkraušanas kontroli un zivju tirdzniecības un transporta objektu, noliktavu un ražošanas telpu pārbaudi”. Latvija ir nosūtījusi 4 notifikācijas par kompetentajām institūcijām saistībā ar regulas projektu.

Attiecībā uz zvejas kuģu kontroli Kopienas ūdeņos, Latvija šobrīd veic normatīvo aktu izvērtējumu, lai varētu uzsākt ES Padomes Regulā (EK) Nr. 1224/2009, ar ko izveido Kopienas kontroles sistēmu, lai nodrošinātu kopējās zivsaimniecības politikas noteikumu ievērošanu, tiklīdz tiks pieņemta tās ieviešanas regula, kuras pirmais projekts tika izplatīts 14.04.2010. Saskaņā ar regulu (EK) Nr. 1224/2009 kopš 01.01.2010. tiek nodrošināta elektroniska zvejas darbību un izkraušanās darbību reģistrēšana kuģiem virs 24m. Tāpat iespējama pirmo zivju pārdošanas gadījumu elektroniska reģistrēšana.

Saskaņā ar Plānu ne vēlāk kā līdz 2012.gadam jāveic **esošo ilgtermiņa pārvaldības plānu īstenošanu attiecībā uz mencām un zušiem**. Saskaņā ar 2007.gada 18.septembra Padomes Regulu (EK) Nr.1100/2007, ar ko nosaka pasākumus Eiropas zušu krājumu atjaunošanai ir izstrādāts un pieņemts Latvijas zušu krājumu pārvaldības plāns 2009.-2013.gadam. Saskaņā ar plānā paredzētajiem ieviešanas pasākumiem un termiņiem 2010.gadā uzsākta tā īstenošana

Komentāri par Zaļo grāmatu par **Kopējās Zivsaimniecības politikas reformu** iesniegti Eiropas Komisijai 30.12.2009., savukārt 14.04.2010. saņemts viedokļu apkopojums, par ko Latvija izteikusi viedokli ES Lauksaimniecības un zivsaimniecības ministru padomes sanāsmē 19.04.2010. Papildus jānorāda, ka Latvija zivsaimniecības jomā nav tiesīga veikt šāda līmeņa individuālas konsultācijas ar Krieviju. Vienošanās, iesniegumu sagatavošana notiek sanāsmēs starp Eiropas Kopienas delegāciju un Krievijas Federāciju (līdzīgi kā ar jebkuru no trešajām valstīm).

Ir veikti šādi papildu pasākumi zivsaimniecībā, piemēram:

- izstrādāt valsts programmas par zušu krājuma saglabāšanu - Latvijas zuša pārvaldības plāns izstrādāts 2008.gadā.
- ne vēlāk kā līdz 2012.gadam veikt upju klasificēšanu un uzskaiti migrējošo zivju sugām (piem., lašiem, zušiem, jūras forelēm un storēm) - būtu iespējams veikt daļai upju, kur tiek veikts regulārs monitorings. Ar 2010.gadu monitoringa programma faktiski tiks saglabāta tikai ap 30% apmērā no nepieciešamā apjoma.

VIDMinfo_250510_BJRP.doc „Par Helsinku komisijas “Baltijas jūras rīcības plāna” ieviešanu un Ministru deklarāciju”

- līdz 2010.gadam izstrādāt atjaunošanas plānus upēm, kas piemērotas, lai atjaunotu migrējošo zivju sugas - Plānu izstrādi Latvijā aizkavēs pētījumu trūkums iepriekšējos gados.
- līdz 2009.gadam Baltijas jūras reģionā veikt aktīvu vismaz desmit apdraudēto/izzūdošo savvaļas lašu upju populāciju saglabāšanu. Sniegti rakstiski komentāri EK par konsultāciju dokumentu “*Supporting development of Baltic salmon stock management plan*” (27.04.09.). Zemkopības ministrija piedalījās EK konsultāciju sanāksmē par Baltijas laša pārvaldības plānu (Brisele, 28.04.09.).

Plāns aicina veicināt **izzudušās bioloģiskās daudzveidības atjaunošanu**, pievienojoties Polijas un Vācijas rīcībai un/vai atbalstot to, lai atkārtoti ieviestu Baltijas stores to potenciālajās nārstošanas upēs. Tomēr Latvijā nav šīs sugas nārstam piemērotu upju. Daugavas kā storu upes statuss nav atjaunojams.

Lai līdz 2012.gadam izstrādātu ilgtermiņa plānus un rādītāju kopas, lai aizsargātu, pārraudzītu un ilgtspējīgi pārvaldītu **piekrastes zivju sugas**, tostarp visapdraudētākās sugas, darbs notika HELCOM FISH projekta ietvaros un turpināsies sadarbojoties Baltijas reģiona valstu zinātniekiem, ja būs finansējums šim mērķim. Eiropas nozīmes aizsargājamās zivju un apaļmutnieku sugas, izņemot upes nēģi, Latvijas piekrastē ir retas dabisku iemeslu dēļ (dabiskā izplatības areāla robeža un/vai nav piemērotu nārsta biotopu).

4.4. JŪRLIETAS

Stratēģiskais mērķis - Baltijas jūras videi draudzīgas jūrlietas

Pārvaldības mērķi: 1) starptautisko noteikumu ieviešana – nekādu nelikumīgu izplūžu; 2) droša kuģu satiksme bez avārijas piesārņošanas; 3) efektīvas avārijas situāciju un reaģētspējas iespējas; 4) minimāls piesārņojums ar kuģu notekūdeņiem; 5) nepieļaut svešu sugu ieceļošanu ar kuģu balasta ūdeņiem; 6) minimāls gaisa piesārņojums no kuģiem; 7) nulle noplūdes no platformām jūrā; 8) minimāls apdraudējums videi no iekārtām jūrā, kas nav naftas platformas.

VPP identificē Baltijas jūras vides piesārņojuma risku ievērojamu palielināšanos, pieaugot jūras transporta intensitātei Latvijas piekrastes tuvumā, kā problēmu, kuras risināšanai nepieciešams īstenot noteiktu valdības politiku.

Lai gan, kā norādīts HELCOM Jūrlietu un piesārņojuma reaģēšanas tematiskajā novērtējumā (2010), kuģu skaits Baltijas jūrā kopš 2006. gada ir palielinājies, kopš 2003. gada nav bijuši lieli piesārņojuma gadījumi ar naftas vai bīstamiem produktiem no kuģiem. Tomēr šādu nelielu piesārņojumu kumulatīvais efekts rada negatīvu ietekmi uz jūras vidi. Kuģu avāriju skaits Baltijas jūrā ir pieaudzis kopš 2006. Turpretim nelegāla naftas produktu novadīšana no kuģiem pēdējos gados ir samazinājusies no 236 gadījumiem 2006. gadā uz 178 gadījumiem 2009. gadā.

No 2000. līdz 2006. gadam 5% no kopējās NOx emisijas Baltijas jūras baseinā bija no kuģošanas (2007. gadā - pat 11,6%). Kopš 2006. gadā, pamatojoties uz MARPOL VI pielikumu, Baltijas jūra kļuva par SOx kontroles rajonu, SOx emisijas no kuģošanas ir ievērojami samazinājušās un 2008. gadā Baltijas jūrā tika novadīts par 8% mazāk sēra oksīdu kā iepriekšējos gados.

Lai gan biogēno vielu apjoms, kas ar kuģu notekūdeņiem nonāk jūrā ir salīdzinoši neliels, to ietekme uz eitrofikāciju ir vērā ņemama, jo nonākot tieši Baltijas jūrā tās uzreiz ir pieejamas pelaģiskajam fitoplanktonam.

Palielinoties kuģošanas intensitātei, arvien vairāk svešzemju sugas ar balasta ūdeņiem, nosēdumiem un kuģu korpusiem nokļūst Baltijas jūrā. Līdz šim Baltijas jūrā ir novērotas vairāk nekā 120 ūdenī mītošās svešzemju sugas, un apmēram 80 no tām ir izveidojušas dzīvotspējīgi reproduktīvas populācijas dažās Baltijas jūras daļās. Pēdējos piecos gados ir novērotas astoņas jaunas sugas.

Emisijas no kuģiem

Latvija ir ratificējusi 1973.gada Starptautiskās konvencijas par kuģu izraisītā piesārņojuma novēršanu, ko groza 1978.gada protokols (**MARPOL 73/78**) **VI pielikumu**. Attiecībā uz HELCOM rekomendācijas 28E/13 “**Ekonomisko stimulu kā pašreizējo noteikumu papildinājumu ieviešana, lai samazinātu emisiju no kuģiem**” Latvijas ostas ir informētas par iespējām un piemēriem no citām Baltijas jūras reģiona ostām, kad tiek piemērotas diferencētas ostu un kuģu ceļu nodevas kuģiem, atkarībā no radītā gaisa piesārņojuma. Kuģiem, kuri rada mazāk piesārņojošu vielu, tādu kā slāpekļa un sēra oksīdi, emisiju gaisā ir mazākas ostas nodevas un maksas. Šādu ekonomisko stimulu ieviešana ostās ir brīvprātīga. Latvijas ostās šādas diferencētas maksas vēl nav ieviestas. HELCOM ietvaros ir uzsākti vairāki projekti **ekonomisko instrumentu izpētei**. Par rezultātiem tiek ziņots HELCOM Jūrlietu grupai.

Saskaņā ar Plānu jāizvērtē kuģošanas izraisītās slāpekļa oksīdu emisijas ietekmi uz Baltijas jūras reģiona jūras vidi un kopīgi jāiesniedz dokumentu IMO **MARPOL 73/78 VI pielikuma pārskatīšanas ietvaros izvirzot stingrākas prasības sēra oksīdu un slāpekļa oksīdu emisijas kontroles pasākumiem**. Kopīgi ar pārējām HELCOM Dalībvalstīm Latvija iesniedza dokumentu par emisiju samazināšanu no kuģiem IMO Jūras vides aizsardzības komitejas (turpmāk - MEPC) 57.sesijā izskatīšanai 2008.gada pavasarī. Ņemot vērā arī citu IMO Dalībvalstu priekšlikumus, pilnībā tika pārstrādāts MARPOL 73/78 VI pielikums. Pārstrādātā VI pielikuma prasības stāsies spēkā 2010.gada 1.jūlijā un noteiks stingrākas prasības sēra oksīdu un slāpekļa oksīdu emisijas kontroles pasākumiem. Taču pirms Baltijas jūras reģiona noteikšanas par slāpekļa emisiju kontroles rajonu (turpmāk - NECA), lai novērtētu, cik pamatoti ir ieviest stingrākas emisiju no kuģiem ierobežojošas prasības, kā 2008. gadā IMO noteiktās, HELCOM ietvaros (HELCOM MARITIME 8/2009 lēmums 6.4) tiks veikts sociālo un ekonomisko seku izvērtējums. Pēc izvērtējuma veikšanas, priekšlikums par NECA varētu tikt iesniegts IMO uz MEPC 62.sesiju 2011.gada jūlijā. NECA noteikumus (80% NOx samazinājuma) varēs attiecināt tikai uz jauniem kuģiem, kas būvēti pēc 2016.gada. Tas nozīmē, ka būs nepieciešami 20-30 gadu, lai visi kuģi, kas kuģo attiecīgajā NECA rajonā, atbilstu šīm stingrākajām prasībām. Papildus iepriekš minētajam, saistībā ar plānoto NECA noteikšanu un ES direktīvas 2001/81/EK un Gēteborgas protokola tvērumu paplašināšanu ar NOx emisijām no kuģiem, lai izpētītu un apgūtu metodes un tehnoloģijas gaisa emisijas no kuģiem samazināšanai, Latvija asociētā partnera statusā, neuzņemoties finansiālas saistības, varētu apsvērt dalību Somijas ierosinātā projektā „Baltijas jūras sadarbība emisiju samazināšanai no kuģiem un ostās uz zināšanām un inovācijām balstītā konkurētspējā” („InnoShip”), ja projekts tiktu atbalstīts un saņemtu ES finansējumu.

Notekūdeņi no kuģiem

Nolūkā samazināt notekūdeņu noplūdi no kuģiem, īpaši pasažieru kuģiem un prāmjiem Latvija atbalstīja Baltijas jūras valstu (HELCOM) **kopīgo priekšlikumu** Starptautiskajai Jūras organizācijai (turpmāk – IMO) Baltijas jūras noteikšanai par īpašu rajonu MARPOL 73/78 IV Pielikuma ietvaros, kas pastiprinātu notekūdeņu novadīšanas no pasažieru kuģiem prasības Baltijas jūras reģionā. Priekšlikums tika izskatīts IMO Jūras vides aizsardzības komitejas (turpmāk - MEPC) 60.sesijā šā gada martā, lemjot par Baltijas jūras noteikšanu par īpašu rajonu MARPOL 73/78 IV Pielikuma ietvaros, kas noteiktu pieņemšanas iekārtu ostās jaudas palielināšanu notekūdeņu pieņemšanai no pasažieru kuģiem, tajā skaitā prāmjiem.

Priekšlikums principā tika atbalstīts, taču dažas IMO dalībvalstis norādīja uz būtiskiem trūkumiem priekšlikumā. Tādēļ MEPC sanāksmē tika uzdots papildināt priekšlikumu, ņemot vērā sekojošu jautājumu izvērtējumu:

- krasta pieņemšanas iekārtu ostās pasažieru kuģu notekūdeņu pieņemšanas jaudas pietiekamība;
- kuģu notekūdeņu attīrīšanas iekārtu ar stingrākiem slāpekļa novadīšanas kritērijiem pieejamība;
- precizēt priekšlikumu par pielietojumu tikai pasažieru kuģiem;
- ietvert projektā atbilstošu nosacījumu, ka īpašā rajona statuss nestājas spēkā iekams visas Baltijas valstis nav paziņojušas IMO par atbilstošu krasta pieņemšanas iekārtu ostās pieejamību.

Dokumentu paredzēts iesniegt uz nākošo MEPC 61.sesiju. Iespējams, MEPC 62.sesijā priekšlikumu varētu pieņemt.

Lai veicinātu brīvprātīgu rīcību ostās un kuģošanas uzņēmumos saistībā ar notekūdeņu izvadišanu ostas iekārtās, kas paredzētas atkritumu uzņemšanai, Valsts vides dienests HELCOM izpildsekretāres vēstuli nosūtīja ostām 2008.gada septembrī. Ventspils brīvastā 2010. gadā paredzēts realizēt projektu notekūdeņu pieņemšanas efektivitātes uzlabošanai, lai gan arī līdz šim nav saņemtas sūdzības par atkritumu pieņemšanas iekārtu neatbilstību. **Lai padarītu pieejamas ostas iekārtas atkritumu uzņemšanai**, Latvijas lielākās ostas plāno īstenot projektus ostas iekārtu atkritumu pieņemšanai efektivitātes uzlabošanai.

Kuģu radītie atkritumi

Latvijas ostās ir nodrošināta kuģu radīto atkritumu pieņemšana un „netiešās maksas” sistēmas piemērošana. HELCOM rekomendācija 28E/10 „**Netiešās maksas” sistēmas piemērošana kuģu atkritumiem Baltijas jūras reģionā**” paplašina “netiešās maksas” sistēma kuģu atkritumiem Baltijas jūras reģionā, **ietverot arī atkritumus, kas savākti zvejas tīklos**, un apsvērt atbilstošus pasākumus, lai mudinātu zvejniekus šādus atkritumus nogādāt krastā atkritumu uzņemšanas ostas iekārtās. Latvijas ostās ir iespējams atkritumu konteineros bez speciālas maksas ievietot arī no jūras ar zvejas tīkliem izvilktus atkritumus, taču šādi atkritumi ir samērā reti salīdzinājumā ar citām Baltijas jūras un Eiropas reģiona piekrastes valstīm. Plānots izstrādāt grozījumus Ministru kabineta 08.10.2002. noteikumos Nr.455 „Kuģu radīto atkritumu un piesārņoto ūdeņu pieņemšanas kārtība un kuģu radīto atkritumu apsaimniekošanas plānu izstrādes kārtība”, paplašinot “netiešās maksas” sistēmu kuģu atkritumiem Baltijas jūras reģionā, ietverot arī atkritumus, kas savākti zvejas tīklos.

Kuģu balasta ūdeņu kontrole

Tā kā palielinās Baltijas jūrā novēroto svešzemju sugu skaits, Plānā valstis apņemas **nepieļaut svešu sugu ieceļošanu ar kuģu balasta ūdeņiem**.

Latvija gatavojas ratificēt **2004.gada Starptautisko konvenciju par kuģu balasta ūdens un nosēdumu kontroli un pārvaldību** līdz 2013.gadam. Lai veicinātu konvencijas ratifikāciju, Plāns ietver “Ceļvedi harmonizētai *2004.gada Starptautiskās konvencijas par kuģu balasta ūdens un nosēdumu kontroli un pārvaldību* ratificēšanai un ieviešanai”. Tā rezultātā starp Ziemeļatlantijas Jūras vides aizsardzības komisiju OSPAR un HELCOM tika panākta vienošanās par brīvprātīgu kuģu balasta ūdeņu apmaiņas prasību piemērošanu pirms kuģu ienākšanas Baltijas jūras reģionā. Tika izstrādāti Brīvprātīgie norādījumi par D1 balasta ūdens apmaiņas standarta pielietošanu Baltijas jūras reģionā ienākošajiem kuģiem. Norādījumi stājās spēkā 2008.gada 1.aprīlī. Vienošanās paredz kuģiem, kuri ierodas HELCOM un/vai OSPAR Dalībvalstu teritorijā no Atlantijas okeāna un Āfrikas Rietumu krasta nomainīt kuģu balasta ūdeņus. Par brīvprātīgo prasību ievērošanu Latvijā ir informēti kuģu īpašnieki. *Safe Sea Net* sistēmā kuģiem, kuri ceļo no Āfrikas rietumu krasta vai veikuši transatlantiskus reisus, pirms kuģa ienākšanas ostā ir paredzēta obligāta informācijas sniegšana attiecībā uz kuģa balasta pārvaldības plāna esamību, kuģa balasta esamību uz kuģa un balasta ūdeņu apmaiņu.

HELCOM ietvaros ir izstrādāts **Baltijas jūrā sastopamo svešo sugu saraksts**. Turklāt izstrādāts arī ieteikums „augsta riska” un „zema riska” sekundāri izplatītos svešo sugu, kas izplatās Baltijas jūras iekšējos pārvadājumos, atšķiršanai, lai palīdzētu valstīm īstenot konvenciju. Papildus konvencijas ratificēšanai, nozīmīgs

uzdevums ir HELCOM monitoringa programmu pielāgošana un paplašināšana, lai iegūtu drošus datus par svešajām sugām Baltijas jūrā, ieskaitot ostu teritorijās.

Efektīva reaģētspēja avārijas situācijās

Ar Plānu apstiprināta HELCOM rekomendācija 28E/12 “Apakšreģionālās sadarbības stiprināšana reaģētspējas jautājumā”. Valsts vides dienests ir Latvijas puses partneris projektā **Naftas produktu un bīstamo vielu noplūdes risks Baltijas jūras apakšreģionos** (BRISK), kas veicina rekomendācijas ieviešanu un ir arī ES Stratēģijas Baltijas jūras reģionam stratēģiskas nozīmes projekts. Projekts tiek finansēts no Eiropas reģionālās attīstības fonda ES Baltijas jūras reģionālās programmas (BSRP) ietvaros. Projekta ietvaros paredzēts:

- līdz 2009.gadam dalībvalstīs pabeigt naftas produktu un ķīmisko vielu piesārņojuma riska novērtēšanu, kā arī avārijas situāciju un reaģētspējas resursu uzskaiti apakšreģionālā līmenī;
- līdz 2010.gadam, pamatojoties uz riska novērtējumu, apakšreģionālā līmenī identificēt trūkumus avārijas situācijās un nepietiekamus reaģētspējas resursus, t.sk. identificēt reaģēšanas pasākumu nepieciešamību piekrastes attīrīšanai un pabeigt to kvantitātes aprēķinu;
- sagatavot noteiktus plānus/programmas, kas jāīsteno līdz 2013.gadam, izņemot avārijas velkoņus un avārijas, kas saistītas ar ķīmiskām vielām – termiņš šajos jautājumos attiecīgi ir 2013.gads un 2016.gads.

Reaģēšanas pasākumi ar naftas produktiem piesārņotās savvaļas dzīvās dabas attīrīšanai iekļauti Latvijas Nacionālajā gatavības plānā naftas, bīstamo vai kaitīgo vielu piesārņojuma gadījumiem jūrā (apstiprināts ar Ministru kabineta š.g. 21.maija rīkojumu Nr. 283).

Lai uzlabotu reģionālo sadarbību, Latvija (Valsts vides dienests sadarbībā ar Vides ministriju un NBS Jūras spēku Krasta apsardzes dienestu) organizēja HELCOM starptautiskās naftas avāriju seku likvidācijas mācības Baltijas jūrā BALEX DELTA 2009, kas notika 2009.g. 25.-27.augustā Rīgā.

Uzsverot patvēruma vietu efektīvas izmantošanas nozīmi, ir izstrādāta HELCOM rekomendācija par **savstarpējā patvēruma vietu plānu**, kas tiks apstiprināta HELCOM ministru līmeņa sanāksmē Maskavā. HELCOM ietvaros turpinās pētīt tos jautājumus **par atbildību un kompensāciju**, kas saistīti ar savstarpējo plānu par patvēruma vietām. Latvija atbalstījusi elektronisko jūras karšu izmantošanu uz kuģiem, tādējādi atbalstot IMO iniciatīvas, cik drīz vien iespējams, **elektroniskās jūras navigācijas karšu sistēmā** (*Electronic Chart Display and Information System — ECDIS*) ieviest vispārīgu to izmantošanu uz kuģiem.

Vides ministrs

R. Vējonis

Vizē: Valsts sekretārs

G.Pučītis

| [23.05.2011. 10:07](#)~~26.05.2010. 16:25~~

10844

B.Zasa

67026910, Baiba.Zasa@vidm.gov.lv

VIDMinfo_250510_BJRP.doc „Par Helsinku komisijas “Baltijas jūras rīcības plāna” ieviešanu un Ministru deklarāciju”

